UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 23
SAMBATA 23 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

La moartea Reginei

Nici doliul, care a cuprins par'că şi natura, nici plânsul unei ţări întregi şi nici cuvântul nostru — mai cu seamă el — nu pot arăta câtă durere ascundem în suflete la moartea Reginei.

Ne-a fost prea dragă ca să putem închega în slovă ceea ce simţim şi prea e mare golul pe care-l lasă în inimile româneşti.

Dela un capăt la altul ţara îmbracă zăbranic negru. Plâng copiii aplecaţi pe „Crinul vieţii", plâng femeile, cărora le-a fost soră şi plâng aceia cari, pe front, au simţit alinare când mâna Reginei le-a cercetat rănile, ca o mână de mamă...

Cu chipul Ei în minte au murit eroii de ieri, luptând pentru fiece petec de pământ românesc şi chipul Ei ne va fi îndemn şi călăuză pentru biruinţele de mâine ale braţului şi duhului nostru.

A fost frumoasă Regina, ca nici o altă femee, pentrucă frumos îi era sufletul.

Ea, cea mai aleasă întrupare a omeniei, înţelegând suferinţa, a fost exemplul viu al abnegaţiei şi al sacrificiului pentru ţara şi neamul Său. A avut de înfruntat greutăţi pe care numai suflete de o tărie excepţională le pot învinge. Şi Regina Maria le-a învins.

In timpurile grele şi dureroase ale războiului mondial Ea a fost pretutindeni pildă şi nobila-I purtare a contribuit în cea mai mare măsură la biruinţa, care a încununat sbuciumul românesc. Toţi acei ce au scăpat din marele măcel îşi amintesc cu respect şi duioşie de hotărîrea cu care Regina a ştiut să înfrângă asprimea soartei.

Senină şi blândă mamă a tuturor, Ea a umblat fără frică de moarte ori suferinţi printre paturile bolnavilor, printre brancardele răniţilor, dealungul tranşeelor umede şi triste, bravând urgia şi surâzând spectrului înfiorător al morţii. Imbărbătat, fiecare a putut susţine mai uşor grozava luptă de care era legată soarta neamului.

Privirea Ei duioasă a picurat în suflete speranţă iar imaginea Ei a stăruit printre luptători, îmbărbătându-i la faptele care au însemnat în cartea neamului românesc cea mai frumoasă pagină de istorie naţională.

Regina Maria ne-a dăruit tot ce a avut mai bun. Şi Dumnezeu a vrut să o răsplătească dându-I tăria să le înfrunte pe toate spre a vedea înfăptuită biruinţa finală.

Ceea ce nu s'a întâmplat atunci, când moartea pândea pretutindeni, ceea ce nu trebuia să se întâmple atunci, este astăzi prilej de durere a unui neam întreg.

Când a simţit că sfârşitul I se apropie, Marea Regină a cerut să fie adusă în ţară ca să moară pe pământul ce I-a fost drag, între oamenii, cari au iubit-O şi nu O vor putea uita niciodată.

UNIVERSUL LITERAR

Prima fotografie în România

✝ Regina Maria

DIN MEMORIILE REGINEI MARIA

(„Povestea vieţii Mele", vol. II, pp. 497—501)

In ziua de 10 Octombrie 1914 principesa moştenitoare Maria devine Regina României, prin moartea regelui Carol I. Reproducem din „Povestea vieţii mele", vol. II, M. 497-501, descrierea emoţiei încercată de Augusta autoare cu acel prilej.

Am fost adesea întrebată mai târziu asupra celor ce simţisem când s'a întâmplat acest eveniment, şi totdeauna am răspuns cu adâncă sinceritate, că a fost una din emoţiunile cele mai zguduitoare şi covârşitoare din vieaţa mea.

Totdeauna priviam în faţă, faptul că mai curând sau mai târziu avea să se întâmple aşa ceva; dinainte mă pregătisem pentru aceasta dar, când se înfăptui aevea, a fost o zguduire grozavă.

Imi dădeam seama deplin de nemărginita răspundere ce m'aştepta, mai ales din pricina vremurilor în care trăiam şi a faptului că situaţia Europei îndeobşte şi mai ales a României era în grea cumpănă. Eram în pragul unei noi ere politice şi orice mişcare, orice hotărîre avea să fie de o însemnătate covârşitoare. Clipa era solemnă, dar nu simţeam nici o teamă deşi mi se părea că ni se deschisese asupra vieţii o uşă tainică.

Ne aflam pe pragul ei; ce aveam să găsim de partea cealaltă?

Eram aceeaşi femee ca şi eri, însă mâine era despărţit de eri ca prin tăişul unei săbii; înapoi nu mai puteam merge, adăpost nu puteam găsi, păşeam de-acum înainte în lumina orbitoare. Murise ceva, însă prin această moarte se născuse altceva: nemărginite răspunderi dar totodată şi nemărginite nădejdi de înfăptuire, dacă ne dovedeam destoinici pentru munca noastră, dacă aveam putere să cuprindem în mâini ziua ce avea să vie.

Pe o cupă de aur ce o dăruii atunci soţului meu pusesem să se sape următoarele cuvinte: „Ziua de mâine poate va fi a ta, dacă îţi va fi mâna destul de puternică pentru a o cuprinde".

Da, astfel simţeam în acea clipă, iar când îngenunchiai la patul de moarte al bătrânului Rege şi privii pentru ultima oară faţa lui abia mai palidă de cum fusese în ultimele săptămâni, atât de neschimbată şi totuşi atât de liniştită, atât de nobilă şi desprinsă de toate, în noua lui odihnă bine meritată, simţii că trebue, cu buze mute, să mă leg prin jurământ în faţa marei lui tăceri:

Nu te teme Unchiule, îţi vom duce vitejeşte opera mai departe. Mâna Ta a fost grea, adesea mi-a apăsat tinereţea, însă erai drept şi nepărtinitor cât te lumina gândul.

Nu voiu uita învăţăturile Tale deşi cu greu le-am ascultat şi cu greu le-am urmat; şi acum, îngenunchiată lângă Tine, deşi eşti astăzi mut şi nu mai poţi să-mi poruncesti, simt că totuşi ai o solie pentru mine, nepoata Ta, care odinioară Te-a tulburat atât.

Da, Unchiule, voi încerca să fiu cum ai fost Tu, credincioasă până la moarte, să-ţi iubesc ţara cum ai iubit-o Tu atâţi ani îndelungaţi; cu voia Domnului îţi vom duce înainte opera fără a ne teme.

Amin

Aunty aşezată pe un scaun lângă soţul ei, învăluită în negru, şi înconjurată de multe doamne îmbrăcate tot în negru, povestea cum murise Unchiul, pe neaşteptate, în braţele ei, în timp ce ea bâjbâia cu mâna prin întuneric, căutând comutatorul, ca să aprindă lumina... pentru el o moarte minunat de lină, dar pentru ea o îngrozitoare zguduire.

Copiii mei erau adunaţi în jurul ei, iar Nando o ţinea de mână; dar Unchiul era cufundat în tăcere şi ziua lui se sfârşise.

Toate amănuntele despre acea vreme, deşi adânc întipărite în mintea mea, sunt prea neînsemnate ca să le povestesc pe larg; găsesc mai nimerit să citez câteva rânduri din cartea mea, în care totul e zugrăvit pe scurt, într'un singur tablou şi stă prinsă în cuvinte starea mea sufletească din acea zi:

„Intorcând ultimele file ale acestei cărţi, închid în ele zilele tinereţei mele. Zile de luptă, zile de iluzii, zile de dezamăgiri, zile de prefacere în bine, zile de îndoială, zile de noi începuturi, zile de dragoste, zile de răzvrătire, zilele tinereţei... Zile de furtună, de lumină însorită, zile de înfăptuiri care uneori au venit prea târziu, zile bogate de nădejdi, zile îngreunate de teamă, şi de îndoială, zile pline de soare, de flori şi de speranţe, zile înfiorate de bucurie sau de durere, zile ca un potir plin până la revărsare, calde, minunate, clocotind de viaţă şi de energie; zilele tinereţei mele..

Zile în care tremuram şi zile în care râdeam, zile când orice lucru îmi părea cu putinţă, zile în care fiece pas cerea o sforţare, dar şi zile când îmi alergau pe pământ picioarele ca înaripate, zilele tinereţei mele...".

Şi iată încă un tablou care mi-a rămas în veci întipărit în inimă. In acea dimineaţă devenisem, soţul meu şi cu mine, regele şi regina unui popor care începuse să ne iubească, încetul cu încetul, rege şi regină, în clipa când Europa întreagă ardea în flăcări ce dogoreau toate graniţele noastre.

In faţa noastră se deschidea o pagină nouă, plină de temeri, solemnă, bogată în neştiute desfăşurări, grea de îngrijorări neghicite.

Stam amândoi în picioare în mijlocul Camerei deputaţilor. Noul rege îşi depunea jurământul în faţa

(Urmare în pag. 2-a)

Regina scriitoare

Hărăzită de Dumnezeu cu darurile cele mai alese ale sufletului şi minţii, Regina Maria l-a avut şi pe acela al scrisului, într'o măsură a talentului pentru care vor rămâne deapururi mărturie viitorului şi mângâiere în tristeţea ceasului de faţă, al despărţirii, cărţile care poartă atât de puternic pecetea covârşitoarei personalităţi a Reginei scriitoare. Ne gândim mai ales la „Memoriile" Ei, acel nepreţuit tezaur de observaţiuni pătrunzătoare asupra împrejurărilor vieţii şi feluriţilor oameni pe care i-a întâlnit. Rareori i-a fost dată cuiva o experienţă a vieţii atât de cuprinzătoare şi de patetică, cum a fost aceea a Reginei Maria, dar şi mai rari sunt poate, aceia cari să se fi aplecat asupra spectacolului dramei omeneşti cu atâta stăruitoare atenţie şi cu o înţelegere mai primitoare a bucuriilor şi suferinţelor pe care le oferă deopotrivă viaţa.

Valoarea deosebită a reflecţiunilor şi observaţiilor întâlnite în cărţile Reginei Maria, acelea pe care împrejurările trăite i le-au prilejuit, constă în faptul de a fi fost reacţiuni spontane, având drept garanţie de autenticitate curajul unei admirabile sincerităţi. Nimic din acea meşteşugire premedidată a scritorului profesionist care falsifică datele experienţei de dragul subtilităţii analitice, nu se întâlneşte în paginile Memoriilor, unde puterea de pătrundere a intuiţiei are spontaneitatea şi siguranţa divinatoare a instinctului.

Câteva rânduri luate la întâmplare din „Povestea vieţii mele", vor ilustra cu prisosinţă aceste afirmaţii:

*„Imi dau seama că e greu să fac pe alţii să înţeleagă pentru ce anume îmi închipui că ar putea să ne fie de folos omuleţul acesta *), dar o simt cu tot instinctul meu, care nici odată nu mă înşeală. Faptul că m'am încrezut în oameni, mi-a adus mai adesea foloase decât ponoase. E nevoie de curaj ca să-ţi pui nădejdea în oameni. Eu am acest curaj şi nu-mi pare rău că-l am, cu toate că aceasta provoacă necazul oamenilor mai chibzuiţi şi mai neîncrezători de cât mine. Am avut adeseaori dovada, că a te bizui pe cinstea unui om desvoltă în el tot ce are mai înalt".*

Activitatea literară a Reginei Maria a fost întinsă şi foarte rodnică, cuprinzând povestiri şi legende, romane, memorii şi note zilnice, articole publicate în diferite periodice şi ziare străine şi româneşti.

Amintim titlurile câtorva cărţi, dintre cele mai cunoscute şi gustate de marele public cititor: „Crinul vieţii" (1913), „Visătorul de vise" (1914), „Ilderim" (1915), „Ţara mea" (1917), mărturisind o deplină înţelegere a frumuseţilor naturale şi artistice ale ţării, — carte apărută în mai multe ediţii, în limba engleză; — apoi „Gânduri şi icoane din vremea războiului" (1919), „Dor nestins" (1920), „O legendă dela Muntele Athos" (1923), „Poveşti", 2 volume (1921—25), „Glasul depe munte" (1924), „Când o regină priveşte viaţa" (1928), „Povestea vieţii mele" (3 volume), apărută anul trecut şi romanul „Măşti", în primăvara acestui an.

Multe din cărţile pe care le-a scris, cuprind admirabile pagini de propagandă —în înţelesul cel mai furmos al cuvântului — pentru ţara pe care a iubit-o cu o dragoste adâncă, plină de înţelegere.

Prin darurile ei neasemuite, Regina Maria a ştiut să cucerească sufletul poporului românesc şi dreptul la întreaga lui recunoştinţă.

Acum, când mai trăeşte doar în amintirea celor rămaşi, scrierile Ei vor spune generaţiilor viitoare măreţia sufletului Reginei.

*) Washburn, corespondentul de război american al ziarului „Times".

Regina Maria la 10 ani

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

EMANOIL BUCUȚA: Pietre de Vad

(Editura Casei Școalelor — București, 1938)

„Toate la olaltă înfățișează țara, nu numai cea geografică și istorică, păzită de munții și de apele ei sau de steagul fluturat de strămoși și de noi pe atâtea câmpuri de bătae. Este țara la muncă, zămislitoare de noui valori și puteri, în care se toarnă sufletul cel nou al neamului românesc. Ea înalță alt fel de bastioane la toate granițele pământului nostru, peste care nici o silnicie nu va mai putea să treacă. Această țară suntem datori mai cu seamă s'o cunoaștem și rând pe rând, provincie după provincie, ea va veni aici să ne vorbească de tot ceeace năzuește și face faptă. Va fi cea mai bună școală de încredere pe care am putea s'o urmăm, în niște zile tulburi și pline de amenințări. După **Cântarea României** și **România pitorească,** sunt fragmentele de oțel și de aur ale unei noui cărți, potrivită cu ceea ce ne simțim și suntem astăzi, și la care ne încordăm o întreagă generație, nu mai puțin eroică decât altele, ca s'o gândim și s'o scriem".

(**Țara**, pag. 14)

Cartea d-lui Emanoil Bucuța, din care punem în frunte un citat, presară pe patrusute de pagini numai **pietre de vad**, îmbietoare de departe prin puritatea lor albă. Despre o operă masivă, alcătuită la apogeul personalității, din experiențe, înțelegeri și îndrumări, este recomandabil să vorbești cititorilor oricând, dar cu mult mai nimerit în lunile acestea de vacanță, când scrisul poate fi o sinceră călăuză pe drumuri și printre așezări românești. **Pietre de Vad** a ieșit dintr'o anumită dragoste de român și dintr'o anumită destoinicie de scriitor. In dragoste s'a amestecat de la început multă neliniște, o teamă de necuprindere parcă înaintea noului chip al țării de după războiu. Ce frumoasă această perindare a d-lui Emanoil Bucuța pe toate meleagurile românești, de la Suceava și Ceremuș, până în lunca revărsată a Dunării, sau mai departe, pe coasta mării la Balcic și Mamaia, sau în creerii munților, din Caransebeș până în Predeal și Brașov. Scriitorul nu se mulțumește însă să-și exprime numai iubirea pentru oameni și locuri, ci organizează și propune un serios sistem de cunoaștere de către noi înșine, a tot ce privește țara și neamul românesc modern. Epoca nouă, de după întregire, ne cere o destoinicie deosebită. Să cunoaștem întâiu pământul și oamenii de la noi, apoi pământul și oamenii din jurul nostru, al celor cari ne sunt la hotare prieteni sau dușmani. Nici cunoașterea de noi înșine, nici cunoașterea vecinilor nu se bucură la noi de tradiție veche. Nu ne-am scuturat de toată ușurimea influențelor apusene, și n'am ajuns încă, la un miez autohton, ca la un luminiș de tihnă și împăcare. Cine ar afla însă potecile spre o floră numai a noastră, n'ar mai rătăci cu sufletul turburat, prin alte vânturi, ci ar rămâne în vraja pământului însuflețit de strămoșii miilor de ani. Multe din problemele existenții se rezolvă prin **dragostea** mistică pentru un colțișor, depe harta geografică a lumii, de unde nu-ți mai poți deslipi ochii. In cele din urmă, aici te vei fixa, în veșnicie. Dar ceea ce ne stă în putință să facem, trebue să facem înainte de moarte. Chiar moartea trebue s'o înțelegem, înainte de a muri, și să intrăm în ea pregătiți și împăcați.

Noi românii nu suntem un neam pe care să ne preocupe deaproape știința despre noi înșine. N'avem convingerea că adâncirea istoriei și străbaterea vieții naționale ne ajută neînchipuit în luminarea vieții fiecăruia din noi, personale și singuratice. Deaceea nu adâncim prea mult nici viața individuală. Trebue să ne corectăm și să ieșim din această mentalitate cam oarbă. D. Emanoil Bucuța desgroapă **pietrele de vad,** spre astfel de pedagogie nouă. D-sa dă idei pentru organizarea avuției naționale care este turismul, indică soluții în problemele minoritare, fie în ce privește străinii dintre granițele noastre, fie românii înstrăinați între alte hotare, se dovedește un destoinic organizator al culturii menite să străbată în cât mai multe duhuri, și să dea cât mai pașnice roade, dar gândirea intimă a creatorului lui **Sefki,** nu-și potolește frământările decât acolo unde este poezie și înfrățire cu elementele: „Am trecut de atâtea ori Dunărea cu Schiții pe ghiață, cu piciorul; am fost la pescuit, căutând cârligele sau trăgând la năvoade; mi-am făcut loc în barcă printre cârdurile de bivoli cari treceau înnot, de la mal în vreun ostrov, cu ochii mari fioroși deasupra apei; am întovărășit pe toamnă, cu încălțăminte de umezeală, vânători în bălțile ei, pândind trecerile de păsări, din Cazane până în Deltă, și din Ceairurile Vidinului până în luncile inundabile de la Gostin, de la Flămânda și de la Greaca, de dinaintea îndiguirilor. Dunărea are o lume a ei, în care drumețul găsește mulțumiri fără pereche. Un popor întreg, așezat din vechi vremuri pe ambele ei maluri, ar putea să-și găsească un suflet așa cum și-au găsit locuitorii din preajma altor mari fluvii.

(**Drumuri de primăvară pe Dunăre,** pag. 44).

Pentru aceeași găsire a sufletului ne îngăduim transcrierea altui citat închinat mării și înrudit cu acesta care amintește atât de emoționant de litania odobesciană a Bărăganului: „Eram în 1914 la Constanța, pe zăgazul cel lung de piatră, care apără portul de bătaia valurilor. Sufla vântul tare. Lumea se trăsese în oraș. Și atunci am văzut deodată, ieșind de după un colț, un țăran. Era îmbrăcat în cămașă și ițari și purta opincile oamenilor de câmpie. Umbla încet și se oprea să se uite ca omul care se găsea pe acea punte, la mai mult de o mie de metri înăuntru în apă, pentru întâia oară. Eram singuri cu seara care se lăsa, cu flueratul austrului și cu duduitul mării, dar nu-mi venea să-i vorbesc eu întâiu. Nu vream să mă vâr în sufletul lui.

Când am ajuns la capăt, acolo unde în fiecare seară lumina din turn, arată corăbiilor drumul cel bun, drumețul s'a apropiat și a început să-mi vorbească el. Plecase de acasă, dintr'un sat de sub deal, pe banii lui și neîndemnat de nimeni, ca să vadă Marea. Auzise de ea dela alții și citise prin Alicsăndria și alte cărți vechi. Nu-i venise să creadă întâiu că România are și ea ceva din apa asta împărătească, întinsă până la marginile pământului. Pornise să se încredințeze cu ochii lui".

(pag. 94)

Câte laturi ale stăpânirii românești nu ne chiamă astfel, mistic, să ne încredințăm cu ochii noștri de ființa lor? Marea și Carpații, Tisa, Oltul Prutul și Nistrul. Să călcăm cu piciorul nostru, să atingem cu degetele mâinilor noastre. Dar există și o altă datorie de cunoaștere tot atât de plină de tâlcuri. D. Emanoil Bucuța dărue un material destul de bogat, în **Pietre de Vad,** și despre ea: țările și neamurile vecine cu noi. Să mergem la ei acasă și să le știm felul de viață ca și pe al nostru. Nevoia unei cuprinderi a ființei lor, vine din adânc. A simțit-o Hașdeu când a învățat limba și istoria tuturor neamurilor din preajma țării românești: polonezi, ruși, turci, bulgari, sârbi, unguri, și alții cari or mai fi. Istoria noastră nu trăește despărțită de a acestor neamuri mărginașe. Cu cât ne depărtăm în trecut, cu atâta se amestecă dureros ,cu influențe în suflet și sânge, cu avânturi de viață în jurul aceleiași vetre, pe cele două maluri ale Dunării, și în cele două poale ale Carpaților. Scriitor luminat al României moderne, printre cei dintâi ca talent și conștiință profesională, d. Emanoil Bucuța face vizite civilizate, în Polonia ca și în Bulgaria, la Praga ca și la Belgrad sau Ankara.

Le săvârșește cu o pasiune înrudită cu erudiția neastâmpărată a lui Hasdeu, iar când se întoarce îndărăt la noi, își aruncă ochii pe programul Oficiului Național de turism, cercetează munca echipelor studențești regale, urmărește activitatea Institutului social român, sau a Pen-Clubului român, din aceeași râvnă neliniștită de a vedea ce se face, dar în deosebi ce se poate și trebue să se facă pentru primenirea sărbătorească a țării, acum în pragul epocii ei de aur. De n'ar fi decât preocupările acestea superioare de civilizație și cultură, și cartea d-lui Bucuță ar satisface trebuințele majore ale lectorilor. Se adaogă pe deasupra talentul literar al celui ce a scris **Maica Domnului de la Mare** și **Fuga lui Șefki,** și opera capătă în densitate, și prestigiul ei de dragoste o face convingătoare întru totul.

MANUAL PENTRU LENEȘI

ultima (ca dată de apariție) dintre traducerile prin care d. R. Donici prezintă opera lui Arcadie Avercenco, publicului românesc, e o cărțulie de irezistibil humor.

O recomandăm cu căldură (deși ne aflăm în luna Iulie), cititorilor noștri.

Frunțile, mai ales cele sub care se petrec oarecari procese intelectuale, au nevoie să se descrețească. In acest scop puține cărți s'ar găsi mai nimerite de cât „Manual pentru leneși".

MARIA

volumul de poesii al d-lui N. Crevedia, apărut de curând, în editura „Cartea Românească" s'a epuizat la 3 săptămâni după apariție. Evenimentul e cu atât mai paradoxal, cu cât e vorba de o carte de versuri.

N. CREVEDIA

Dar d. Crevedia e recidivist în materie,, Bulgări de stele", au apărut în a doua ediție la o lună după ce-au văzut lumina tiparului.

Dacă vânzarea cărților de poezii ale d-lui Crevedia ar urma aceeași progresie, la al treilea volum de aci înainte se va vinde încă sub teascuri și — dacă e să mergem cu gândul mai departe — urmează ca a patra să fie epuizată... în manuscris.

D. Dr. VIRGILIU LEONTE

realizatorul Enciclopediei României, operă pe care puțini o mai credeam posibilă și mai cu seamă în felul cum a apărut, a publicat zilele acestea „Sănătatea publică în România".

Realizat în condiții tehnice optime, volumul acesta aduce date prețioase în legătură cu trecutul medicinei în țara noastră și observații interesante asupra situației actuale.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

a reeditat „Vlaicu Vodă" piesa de mare succes a lui Davilla.

Este, să recunoaștem, un mare serviciu adus literaturii dramatice românești. Dela „Vlaicu Vodă" această oropsită ramură a literaturii noastre, se poate mândri cu puține piese de aceeași valoare.

Afară numai dacă nu ne-am lăsa impresionați de succesele de public obținute de anumite piese pe cari directorii Naționalului le-au găsit tot atât de potrivite la teatrul din **strâmta** Cale a Victoriei, cum ar fi fost pe **largile** bulevarde parisiene.

EDITURA

Fundațiilor „Regele Carol al II-lea" desfășură aceeași activitate pe care a dovedit-o dela începutul, până acum scurtei, dar frumoasei sale activități.

Domnul Perpessicius prezintă astfel o bine aleasă antologie de critică franceză literară „Dela Chateaubriand la Mallarmé" tradusă și comentată de d-sa.

Cartea aceasta deschide o nouă colecție „Critica", menită să pună la îndemâna publicului cititor texte de literatură critică.

Figurează între alții: Chateaubriand. Balzac, Baudelaire, Lamartine, Musset, Hugo, Flaubert, Verlaine.

IN FINE

viața lui Ion Creangă a făcut subiectul unei monografii serioase.

Domnul G. Călinescu a publicat în editura Fundației „Regele Carol al II-lea" o viață a povestitorului humuleștean.

O părere asupra acestei cărți, care devenise imperios necesară în actualul stadiu de cultură al țării noastre, nu se poate exprima în cadrul unei „cronici mărunte". E o carte de migăloasă cercetare și de adâncire a trecutului, pentru care o notiță nu poate servi decât spre a-i semnala apariția.

Vom reveni așa dar asupra ei, după ce o vom studia în amănunțime.

NUMĂRUL

de pe Iulie al revistei „Insemnări ieșene" aduce același variat și interesant material cu care ne-a obișnuit această eroică revistă provincială.

In frunte, o poezie a lui Topârceanu, „De profundis", scrisă în vremea războiului, când fusese luat prizonier în Bulgaria și în țară era dat mort.

Intors între ai săi, Topârceanu își afirmă existența:

Scriu versuri proaste, deci exist!
Mi-e dor, mi-e foarte dor de-o fată
Trăiesc, de vreme ce sunt trist
Și râd ca altădată

Iar la sfârșit, ironie a destinului, scrie:

De mine moartea va fugi
Cu coasa 'ntre picioare
Căci își va zice 'n gândul ei
„Mor toți, flămândul și sătulul...
Dar ăsta are obicei
Să-mi tragă chiulul".

Din păcate moartea i-a tras lui chiulul cu mult mai de vreme decât ar fi trebuit.

In restul numărului, câteva condeie promițătoare: Eusebiu Camilar, C. Moruzan, Ștefan Ciobotărașu, etc.

PROFESORUL

Har. Mihăilescu din Piatra Neamț a publicat în broșură un articol al d-sale, apărut în anuarul liceului de băeți din acel oraș: „Note în legătură cu opera lui Creangă".

Notele acestea i-au fost sugerate de apariția celor 2 volume „Viața și opera lui I. Creangă" în care povestitorul humuleștean a fost victima d-lui Lucian Predescu.

O greșeală capitală a broșurii d-lui Har. Mihailescu este că ia în serios această carte și discută în consecință. Notele d-sale se valorifică însă prin materialul privitor la vocabularul lui Creangă. Nemțean de fel, autorul broșurii restabilește unele sensuri ale cuvintelor folosite de Creangă și greșit tălmăcite în glosarul Kirileanu-Vasiliu din ediția „Minerva" ca și glosarul care închee scrierea d-lui Predescu.

Vom reproșa d-lui Mihailescu ținuta prea rigidă și rezumativă a scrierii sale.

r. st.

Din memoriile Reginei Maria

(Urmare din pag. I-a)

poporului său; plin de toate nădejdile supușilor săi, sta în fața lor, pe pragul unei vieți noui.

Era ca o carte necitită încă; nimeni nu-i știa gândurile dar întrupa, poate, zorile unei mari înfăptuiri; poate că avea să fie cel ce va îndeplini un vis îndelung visat....

Eu stam puțin deoparte, cu copiii în jurul meu.

Un lung zăbranic îmi acoperea obrazul. Bătăile inimii mele sunau ca pașii soartei. Abia desluși glasul regelui și cuvintele lui, însă auzii aclamările care le întâmpinară. Regele de mâine... Un strigăt imens, lung. Un tunet de aplauze făcu să bubue bolta.

Apoi deodată răsună în văzduh, numele meu: Regina Maria...

Era și în chipul cum îmi strigau numele ceva ce părea răsunetul unei nădejdi.

Simții deodată că trebue să-mi descopăr fața, în ochii întregei adunări, că trebue s'o întorc spre ea, fără văl cernit care să ne despartă.

O aclamare prelungă ce mă umplea de fiori, isbucni din sute de inimi: Regina Maria....

Și ne uitarăm unul în fața altuia, poporul meu și eu.

Acesta a fost ceasul meu, un ceas ce n'a fost dat multor ființe pe lume, căci în acel ceas, scumpii mei Români nu aclamau numai o idee, o tradiție sau un simbol, ci aclamau și o ființă pe care ajunseseră s'o înțeleagă. Eram a lor..

Au putut urma desamăgiri și dureri, căci suntem cu toții în mâna Domnului. dar ziua aceasta a fost una din cele mai mari cari mi-au fost dat să le trăiesc

Deaceea vreau să-mi închei cartea asupra ei: asupra Țării Românești întorcându-se spre noi ca spre cea mai scumpă a ei nădejde.

POȘTA REDACȚIEI

D. V. Rădăuți. — Mai trimite. Sonetul „Cântă-mi lăutare" e promițător.

„Brașovul" suferă de influența lui Grigore Alexandrescu.

Criș. —

Mi-aduc aminte ca acum
Ce eu nu pot uita deloc
Când te-am surprins odată 'n drum
Perdută erai....
Iar fața ta, un tradafir de foc

Iar altă dată când treceam
Pe lângă tine, tu priveai,
Nu știu? Spre cer când eu cerșeam;

Versuri berechet, dar poezia?... Remarcabilă originalitatea... ortografiei.

I. Gh. D. Berea. — Mai trimiteți. „Manea" e prea de tot condensată. S'ar fi putut face din ea o nuvelă bună.

Ștefan Erimescu. — „O rugăminte" pare să fie serios influențată de „Mai am un singur dor" a lui Eminescu. Este însă o interpretare copilărească a versurilor eminesciene:

Când o fi să mor pădure
La mormânt să mă-nsoțești
Și la cap pentru vecie
Un tei dulce (!) să-mi sădești.

P. Dărăștеanu. — „De prin țărani" suferă de pe urma influenței ritmului coșbucian din „Moartea lui Fulger". Sunt în ea lucruri cari denotă că veți putea colabora cu noi.

Mai trimiteți.

T. Dom. — Este o deosebire între *versuri* și *poezie*, de care ar fi de dorit să țineți seama și când scrieți și — mai cu seamă — când trimiteți spre publicare.

Răbdam de frig trei zile 'n rând
Mâncam atunci doar când aveam,
Dar lucru bun: munceam, munceam,
In minte fără nici un gând.

Să faci o poezie numai pentru că n'ai nici un gând, nu credem că e tocmai recomandabil.

Nicolae Vonica. — Nuvela are lucruri interesante. Mai trimiteți. Feriți-vă de prea multe provincialisme.

Ana D. O. — E drept că — așa cum spuneți — răbdarea nu e caracteristica sexului d-voastră, dar noi am anunțat că din prea mare îmbulzeală de materie, la coșul redacției ca și la dosarul de lucrări reținute, nu putem răspunde înainte de două luni, așa cum procedăm cu toată lumea.

Din păcate însă nu am primit nimic dela d-voastră, așa că dacă doriți neapărat să ne cunoașteți părerea, mai trimiteți odată poezia cu pricina.

Pentru propunerea ce ne-ați făcut asupra traducerilor din limba franceză vom mai reflecta.

Ion Mohor. — Nu greșiți. Nu putem face aci un curs de poezie și nici semnala erorile unuia sau altuia. Dealtminteri cine are darul poeziei, își corectează cu vremea singur stângăciile începutului. Dumneata ai calități așa că te sfătuesc să perseverezi. Cred că îți dau un sfat bun. Dealtfel aș fi infinit mai trist dacă mi-ar scăpa o poezie sau o bucată de proză cu adevărat bună decât dacă aș încuraja pe un tânăr lipsit de talent.

s.

LA MOARTEA REGINEI

Din numeroasele poezii primite la redacție cu prilejul morții celei mai iubite Regine, cari toate mărturisesc dragostea nețărmurită a supușilor Ei, desprindem aceste trei strofe ale d-lui Dr. Mircea Moldovan:

Alinătoare de durere,
Intregitoare-ai fost de plai.
Ne lași o țară în putere,
Nu iei nimic și tot ne dai.

Virtutea Ta ne înfioară,
Simbolul Tău e'nfipt în noi,
Iar duhul Tău ne înfășoară
Până în viața de apoi...

Suflarea 'ntreagă Ți se'nchină.
Iubi-te-vom de-acum mai mult
Că dragostei pentru Regină
Ii vom adăoga un cult.

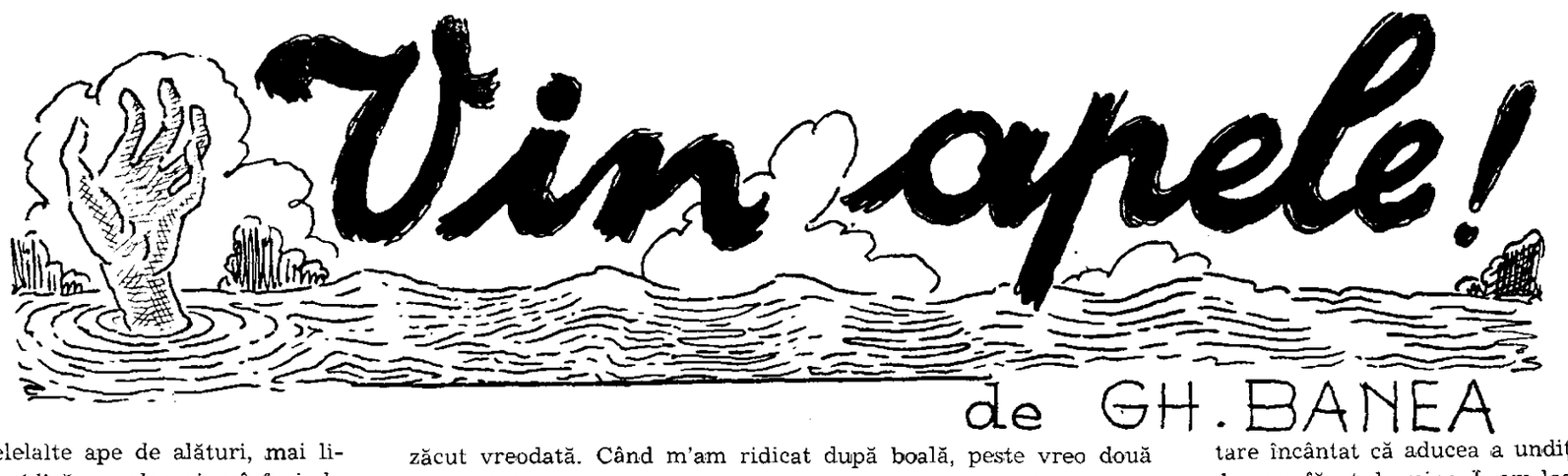

Vin apele!

de GH. BANEA

Dunărea iar s'a umflat, a crescut și a eșit din matca ei obișnuită. Privalurile au crescut și ele, ca și bălțile din care ies. Din subțiri șuvițe de apă care șerpuiesc de obiceiu la margini de șesuri mlăștinoase, pornind din lacurile creiate de Dunăre și întorcându-se ca niște cordele de argint tot în ea, privalurile s'au topit, au dispărut în apa care a cuprins totul. Acum se mai cunoaște doar puțin locul vechiului prival, acolo unde o apă ceva mai închisă și mai limpede formează un fel de curent, care se mișcă ceva mai repede decât celelalte ape de alături, mai liniștite și mai tulburi, din care se ridică pe alocuri vârfuri de ierburi. Unele privaluri sunt mai mari și au nume, precum: Cana Gârlei, Coticerul... și sunt strâns legate de viața localnicilor.....

Vin apele, vin mereu. Rup și prăpădesc toate în calea lor. Oamenii înspăimântați se trag tot mai mult din fața lor, închinându-se și devenind din ce în ce mai posomorîți și mai osteniți. Pentrucă unii au auzit, fără putință de a-i face de minciună, au auzit deslușit, sbătându-se astănoapte apele Dunării și rostind de trei ori vorba **om.** Nu mai încape nicio îndoială. Dunărea nesățioasă nu se potolește numai cu prăpădul semănăturilor de pe locurile joase de prin apropierea malurilor ei, cu al vitelor mari și mici, care n'au fost ridicate la vreme, ci ea mai vrea și jertfă de vieți omenești. In fiecare an multe ființe omenești își găsesc sfârșitul în apele ei cotropitoare.

Un fior cuprinde pe toată lumea când se aude repetat cu adâncă încredințare: „astănoapte iar s'au sbătut apele Dunării și au vuit de trei ori, spunând deslușit **om**".

Da, da! Nu mai încape îndoială de loc. De auzit, s'au auzit. Cine a auzit întâia dată? Nu se poate lămuri anume, dar vorba s'a răspândit cu iuțeală și acum o știu toți. Dovadă că n'a fost o scornitură este că s'au înnecat mai mulți. Și în balta dinspre satul lipovenesc și peste Dunăre în „balta Țării", cum este botezată insula mare cuprinsă între cele două brațe puternice ale Dunării, între Brăila și Dobrogea și în balta dinspre capătul de deal Urliga.

Apa a ajuns la marginea din vale a târgului dobrogean, unul din cele cu trecut ilustru. Căci pe vremea lui Mihai Viteazul a fost una din cele 24 de cetăți turcești semănate dealungul Dunării, cucerite de viforosul domnitor numai în 6 luni; iar mai înainte, în alte vremuri mai vechi, ci-că ar fi fost o așezare strălucită cu numele **Arrubium.** Acum e un târgușor neînsemnat cu o viață domoală, cu toate că pe malul Dunării se încarcă vara destule grâne adunate de prin împrejurimi sau piatră de granit bună pentru pavat străzile altor orașe ale țării, în caice ori ceamuri. Ulițele târgului sunt așa cum le-a lăsat Dumnezeu, adică de pământ. Uscate și așternute cu un strat gros de praf vara pe secetă, noroioase când plouă și e vreme rea. Cum însă orășelul e așezat pe un fel de costișă, în amfiteatru, apele se scurg repede la vale. De departe locul pare pitoresc, mai ales cu cele 2 geamii, ce-și înalță în sus minaretele svelte. Câte un acoperiș roșcat de olane sau de tablă sclipește printre petele de verdeață. In spre stânga și în fund, drept în față, cum vii dinspre Dunăre, pe șoseaua bună, sunt mahalalele românilor cari s'au întins și au copleșit cele două mahalale: bulgărească în față, pe vale și turcească în dreapta, spre Cetate. Aceste două mahalale s'au ruinat, s'au închircit din ce în ce până nu se mai cunoaște nimic din ele, s'au înnecat de tot în marea românilor. Prima izbitură le-a fost dată de puhoiul apelor Dunării spre sfârșitul veacului trecut. Atunci apa a ajuns până în târg, a înnecat câteva uliițe mărginașe din partea de jos, dărâmând case și prăvălii, toate în partea aceea și cele mai multe ale bulgarilor.

Casa noastră se afla pe aproape, la poalele coastei, pe strada principală, unde se iveau din când în când ceva bolovani și pietriș, rămășițe dintr'un străvechiu caldarâm. Noi ne găseam la cele două margini de mahalale: cea bulgărească sfârșită și cea românească la început. Eram pe atunci mic, mic de tot. Deabia începusem a umbla copăcel și deabia deschisesem ochii asupra lumii.

Veneau apele. Ajunseseră pe ulița noastră, stradă principală de! îi zicea Regele Carol I și apa se tot prelinsese ușor, ușor, până într'o noapte rupsese șoseaua ce pornea din târg, se încovoia paralel cu cotul Dunării și ajungea până în fața Brăilei, oprindu-se pe malul dobrogean. Șoseaua era naltă și puternică, întocmai ca un dig, care însă n'a putut birui puterea apei. In noaptea când Dunărea rupsese digul șoselei, un „coropcar", adică un negustor marchidan ce-și purta marfa prin satele dobrogene într'o căruță acoperită cu coviltir, trasă de un cal puternic, se găsea tocmai la cotul Dunării, dincoace de ruptura făcută de ape și îndemnase calul să treacă înainte pe șosea, crezând că în cele câteva clipe nu s'o fi adâncit așa de mult spărtura și o putea trece. Dar apele năboiseră cu putere mare, așa că au amestecat în valurile lor furioase și turburi și pe bietul coropcar și căruța și calul cel gras și

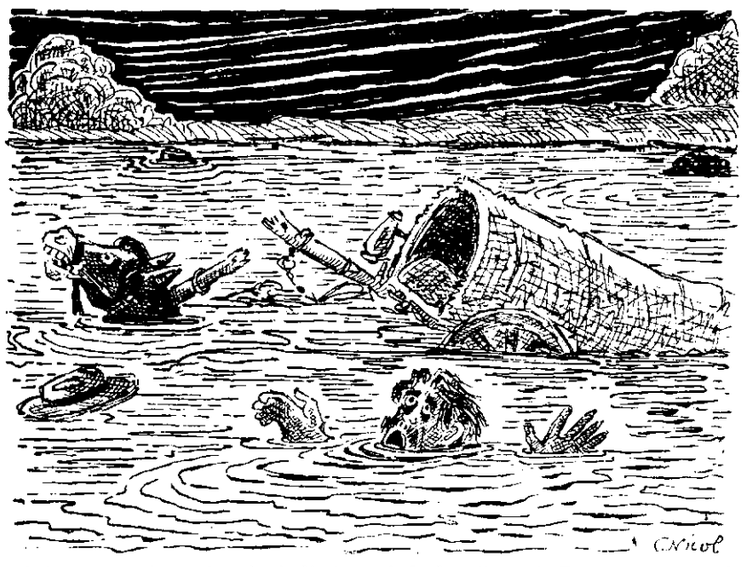

voinic, care n'a putut ieși dintre ulubele căruței. Doar nu degeaba Dunărea ceruse om.

Pe ulița noastră Dunărea ajunsese de făcuse să apară câte o ață de apă subțire și limpede pe cele două margini, pe lângă garduri, lăsând însă uscat deocamdată mijlocul străzii mai ridicat. Tocmai plănuisem să mă joc împreună cu ceilalți copii de prin vecini și să ne bălăcim ca rațele prin Dunărea ce ne venise la ușă, când m'am îmbolnăvit de pojar. A fost singura boală de care am zăcut vreodată. Când m'am ridicat după boală, peste vreo două săptămâni, apa acoperise în întregime strada, intrase și la noi în curte cam până la jumătate și se statornicise acolo. Peste drum de noi, cele două case ale olarului erau în apă până la streașină. Adică, doar acoperișul lor se lăsase până la fața apei, căci zidurile se cam înmuiaseră, fiind făcute mai mult din chirpică, un fel de cărămizi necoapte. Pe strada noastră se umbla cu duba ,ori chiar cu **varca.** Ca la Veneția! La trei case de noi spre târg era o casă mare și frumoasă în mijlocul unei vii, care se întindea pe deal până în spatele casei noastre. In acea casă frumoasă locuia pe atunci Cucoana Moașă, o văduvă cu un vlăjgan de băețandru, care nu făcea nimic. Dar vlăjganul acesta trezise toate invidiile noastre, ale tuturor celor mici. Pentrucă toată ziua pornea cu o pălărie mare de paie în cap plutind pe apele străzii într'o balie mare de rufe. Vâslea ușor cu o lopățică și cu un băț cu vârful ascuțit. Toți băieții mahalalei ne asurzeam mamele să ne dea și nouă așa ceva

și mai ales eu. Dar de unde, dacă nu aveam balie? In albiile care se găseau la orice casă de gospodar nu se putea pluti, — erau prea mici și se răsturnau numaidecât având fundul rotund. Atunci, ce mi-a dat mie prin cap? In curte aveam o teică în care mâncau porcii. Teica era o cutie lunguiață făcută din scânduri groase — din „dulapi" — și, după socoteala mea ar fi fost bună de varcă. Am tîrît-o deci cum am putut la marginea apei, am curățat-o de orice rămășiță de hrană pentru godaci, am spălat-o, am șters-o cu un șomoiog de fân uscat și în timp ce un prieten de joacă cinchit pe vine mă privea cu interes, am împins-o pe undă intrând în ea. Dar, nenorocire! Teica se uscase tare la un capăt, cel care fusese la deal, cât stătuse la soare și apa intra înăuntru în voie. Chiar și fără asta însă, sub greutatea mea se scufundă toată și naufragiul meu fu desăvârșit. Noroc că la vârsta ce o aveam pe atunci și la vremea de vară care era, îmbrăcămintea mea se compunea numai dintr'o simplă cămășuță. Eram „cu berca", după cum se spunea.

Prietenul meu strigă numaidecât pe mama, care alergă repede, nu ca să mă scape de înnec, ci să mă dăruiască și ea cu câteva...

Balie mare de rufe nu se găsea, albia nu mă lăsa s'o iau. teica era prea mică și se scufunda, a trebuit dar cu mare părere de rău să renunț la arta navigației.

Am luat atunci o scândură, i-am înfipt în mijloc un băț — catargul — și am început a o mâna prin apa curții. Ba o și încărcam cu felurite mărfuri: cu piper roșu, piper negru, orez și altele. Luasem cărămizi și le pisasem de făcusem din ele piper roșu și dintr'un pumn de pietriș mărunt închipuiam orezul și alte mărfuri.

— Trage a negustor, vezi tu?, spunea bunica mamei.

Dar domnia mea asupra apei din curte nu era necontestată. Mai erau și gâștele cu bobocii lor cu pretenții serioase. Gâștele și mai ales gâscanul îmi contestau cu îndârjire stăpânirea asupra apelor și mă fugăreau mereu, apucându-mă cu pliscul de poala cămășuții ori chiar de ce se găsea dedesubt. Atunci, ce să mă fac? Dincolo de curtea noastră se auzeau glasuri de copii mulți. Pentrucă în dosul casei noastre, așezate pe deal, se mai sfârșeau lin o mulțime de coline până la poalele cărora ajunseseră apele. Și în toate părțile copiii stăteau la mal ca muștele. Erau veniți din tot satul. Unii mai mărișori dădeau cu undița la pește. Și atunci mai ieșeam și eu din curte prin poarta din dosul casei, pe deal. Mă amestecam cu ceilalți copii, dar mă interesau mai ales cei cu undițele. Mă uitam și-i vedeam scoțând repede din apă, ba câte un biban galben-verde, ba câte un ghigorț cu ghimpi, ba câte o roșioară, ba câte o albișoară.

Fiindcă mama nu-mi dădea balie pentru navigație, atunci să-mi dea cel puțin cele trebuitoare pentru undit.

— Undiță? Da știi tu ce-i aia undiță?

Știam, vezi bine. Știam, căci luasem seama la tot ce vedeam. Toate mă interesau. Rețineam chipuri de oameni și vorbe caracteristice, pe care apoi le imitam în legea mea, pocindu-le de multe ori spre hazul ascultătorilor. Știam ce este undița. Un bold făcut cârlig, în care vâri o râmă. Legi cârligul cu o ață tare, pe urmă la vreun cot de undiță, pui o plută de papură, apoi ața lungă încă de câțiva coți o legi de o nuia lungă sau chiar de o trestie bună, o asvârli în apă și aștepți. Și când se afundă pluta în apă, când peștele face **țic,** smucești undița afară și scoți peștele pe uscat.

Dacă am văzut și am văzut așa, m'am dus și eu în curte la trunchiul unde se tăiau lemne — noi îi ziceam tăietor — și am căutat acolo între vreascurile și crengile ce se găseau, ceva care să se apropie de forma undiței. Căci nu mă dădeam niciodată bătut eu, chiar atunci când eram numai cât un nod de mare. Am mai ascuțit cu un cuțit un cârligel din lemn de zarzăr și am rămas tare încântat că aducea a undiță. Era nițel cam gros, ce-i drept, dar era făcut de mine. L-am legat cu o sfoară, i-am pus și plută și fuga la băieții care pescuiau mai încolo. Dela unul din ei am luat și un căpețel de râmă pe care cu greu am înfipt-o în ghimpele undiței și am aruncat-o în apă. Dar drăcia naibei! La toți pescuitorii undițele se afundau frumușel în apă, iar a mea nu. A mea plutea culcată pe fața apei și nu se găsea nici un pește așa de bun, ori nebun, să vie s'o ia deacolo. Văzând ceilalți băieți că așa vreau să pescuiesc, au început să râdă de mine și să se adune în jurul meu ca la urs. Ba unii mai mari și mai răutăcioși, ce și-au pus în gând? Au prins câteva broaște, le-au înșirat pe o rămurică subțire de salcie ca pe obleți și mi le-au dat să le duc acasă drept pește. Eu mic și prost, pe atunci, ci-că le-ași fi dus. Dar nu-mi amintesc bine. Și mama, văzându-mă cu asemenea șirag, s'a supărat grozav pe băieții care-și bătuseră joc de mine.

— Doar nu suntem **talieni,** să mâncăm broaște!...

Și mulți ani în urmă, unii își mai aduceau aminte de șiragul meu de broaște și îmi tot spuneau, arătându-mi broaștele de pe malul ghiolului:

— Cărăcăticioare cu patru picioare.... Gheorghiță, nu le prinzi?

....Apele Dunării n'au rămas mereu umflate. Au început să se tragă încet înapoi și acuma am putut urmări — cu câtă părere de rău! — cum apăreau grindurile de sub apă, cum aceasta s'a dus din curtea noastră, cum a ieșit mai întâi la iveală burta străzii, cum băiatul moașei din vecini nu mai pornea char din curtea casei lor cu balia cea minunată ci acum o târâia cu greutate peste stradă de-o vâra în apa care se întindea mare încă pe tot ceirul. Acolo se ducea și tata cu ceașmaua la pește. Prindea câțiva pești, îi desprindea din plasa ceașmalei, se întorcea spre mine, care eram după el și-mi dădea să-i duc repede acasă ca să-i pună mama la gătit. Eu însă, luându-i în mână, m'am dus puțin cu ei la malul apei, am vârât mâna cu ei în apă, ca să vedem ce-o să facă. Dar peștii, bucuria lor. Cum s'au simțit în apă, mi-au și scăpat printre degete și au sbughit-o repede. Parcă și acuma-i văd. Ce veseli au dispărut din ochii mei!

Eu pe mal, mai-mai să plâng.

— Gheorghiță! Vino'ncoa să-ți mai dau niște pește. Vezi, spune-i să facă și o saramură, nu numai borș.

Noroc că era pește mult și până la urmă nu s'a cunoscut isprava mea. Adică, așa credeam eu, căci, la masă fiind, numai ce auz pe tata spunând:

— A ieșit și saramură și nițel borș. Dar tot Gheorghiță a fost mai meșter, că el a făcut borș cu zeamă multă, ca lipovenii, cu toată apa Dunării...

Băgase de seamă așa dar. N'am pățit nimic însă, căci ai noștri nu erau răi de pagubă. Și apoi pe masa noastră nu era ca în cântecul făcut de lăutari în pofida pescarilor de pe la noi, cântec ce suna:

Pe malul Coticerului....
Mare masă se'ntindea.
Dar pe masă ce-mi era?
Un codru de mămăligă
Și-o căpățână de știucă....

. . . . . .

...Apele s'au tras deci de tot. Dunărea a intrat în matca ei. Șoseaua a fost dreasă și întărită, mutând-o cu ceva mai departe de cotul Dunării. Pe ceir a rămas doar un ochiu de ghiol, care seca tot pe secetă sau crestea mult primăvara.

De câte ori, în anii următori, mai auzeam că vine apa, că s'a revărsat Dunărea, îmi tâcâia inima de așteptare. Mă bucuram să-mai vină Dunărea la ușă, să mă mai joc în apă ca în pragul copilăriei.

Revărsarea cea mare făcuse însă o mulțime de pagube târgului: Strada noastră care avusese în partea pieții numai prăvălii, după inundație și-a pierdut însemnătatea, a decăzut. Târgul s'a mutat mai la deal, lăsând doar ici colo, câte o prăvălioară mică, unde se mai găsea ceva mardă prăfuită.

Până, în sfârșit, cele din urmă prăvălii s'au risipit tot după o inundație. Nu a Dunării. Ci numai o ploaie năprasnică, — o rupere de nori, — a desființat și cea din urmă dugheană a unui bulgar. Și-așa s'au dus bulgarii. S'au dus tocmai acum goniți de puhoiul apelor, pentrucă la 1877, când cu **bozgunul,** cum mai spuneau cu

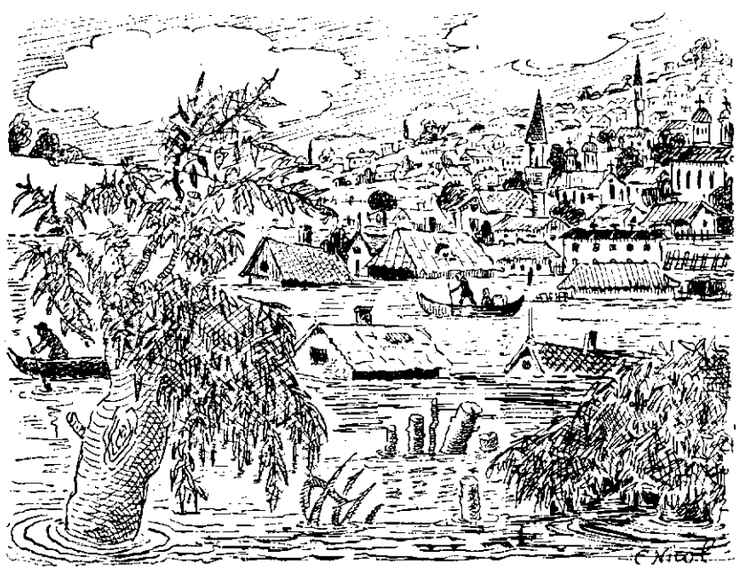

o vorbă turcească bătrânii cari apucaseră și stăpânirea turcilor, bunicul meu dinspre mama, fiind între ciorbagiii târgului, între **azale,** adică între consilieri, rugase pe turci să cruțe și pe bulgari, după cum cruțase și pe **moldoveni.**

Bunicul meu își pusese toată greutatea ca să scape dela măcel și pe bulgari, că's creștini, fără să presimtă că aceștia vor întoarce binefacerea mult mai târziu, în felul lor bulgăresc, celui mai drag dintre nepoții lui.

Cântec

Fata ce-a venit aseară
Ca să-şi uite aici trecutul,
Cu trup plin, frumos ca lutul,
Lapte, vin, nectar şi ceară, —
N'a venit comori să-mi ceară,
Ci să-mi sufle 'n vers durutul
Cântec din necunoscutul
Vieţii, iară.

Fata ce-a venit aseară,
Numai basm şi vis întreagă,
Avea'n inima beteagă,
Sub tristeţi (cruzimi de fiară),
Griji de zână să nu piară
Patima care ne leagă,
Cerul să ne ţină'n ghiară
Vieaţa 'ntreagă.

Fata ce-a venit aseară
Nu ştiu de-o veni şi mâine,
Pentru sare, pentru pâine,
S'o primesc din prag, sprinţară
Şi s'o prind în braţe iară,
Să mi-o apăr mâini — poimâine,
De huliri şi de ocară,
Ca un câine.

Fata ce-a venit aseară,
Fata mea şi-a nimănui,
Nu ştiu'n suflet und' să-i puiu
Ochii verzi de piatră rară,
Braţul alb şi pur, brăţară
Prinsă'n drumul nu-ştiu-cui,
Sânii cruzi ca floarea-amară
De gutui!

Fata ce-a venit aseară
Nu ştiu doamnă de va fi
Zorilor aprinse 'n vii,
Soarelui de toamnă'n pară
De-asfinţit, — sau Niagară
Grea, dorinţelor pustii,
Ce'n neanturi toate-mi cară
Câte-s vii.

ŞTEFAN STANESCU

POEM

Veşnicia mişcă stranii
Minutare, în pădure.
Munţii par enorme cranii
Cu ascunse plete, sure

Vremea generos împarte
Cu aprinsa ei măsură
Frunze, zapise de moarte,
Sub a stelelor arsură.

Noi urcăm, orbiţi, pe cranii
In uitate ore sure.
Veşnicia mişcă stranii
Minutare, în pădure.

AUREL MARIN

CREAŢIUNE, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

de G. C. NICOLESCU

Apariţia unui roman al cărui autor este critic literar a pus din nou în discuţie problema dacă este posibil ca cineva să fie, în acelaşi timp, creator literar şi critic. Dacă pornim dela cercetarea superficială a faptelor şi ne limităm la literatura noastră, răspunsul ar trebui să fie afirmativ. Afară de cei doi, trei critici maturi, care îşi fac un intermezo în activitatea lor obişnuită scriind romane, avem o remarcabilă eflorescenţă de tineri, care sunt de toate şi nimic, activând în toate genurile, inclusiv romanul şi critica, fără să se oprească asupra unuia singur. In literaturile străine, sunt de asemenea câteva nume care au ilustrat cele două genuri ce ar părea antagonice. Sainte Beuve, Bourget, Wilde, Capuana, Carducci sunt numai câţiva din cei ce ar putea fi numiţi pentru a răspunde negativ la întrebarea dacă într'adevăr critica şi creaţiunea literară se exclud.

Totuşi Paul Bourget, cu toată simpatia de care se bucură paginile sale de critică, este pentru toţi un romancier; Wilde, Carducci şi mulţi alţii rămân pentru noi autorii operelor lor de creaţiune; iar nu critici.

Ce se alege însă de opera critică a sciitorilor? Din punct de vedere general, ea este pierdută. Pentru documentare asupra unei chestiuni nimeni nu se adresează niciodată lui Bourget, spre pildă, care este cu toate acestea atât de plin de bun simţ şi măsură în criticele sale, sau lui Wilde, ci merge la criticul de profesie, la istoricul literar, care îi furnizează materialul necesar. Când totuşi o judecată dela un astfel de critic este utilizată, aceasta e pentru a pune în lumină o înrudire de spirite sau orice altceva, relevant tocmai prin faptul că a fost spus tot de un creator de artă. Din punct de vedere particular însă, această operă critică este salutară pentru înţelegerea şi posibilitatea de adâncire a personalităţii şi literaturii autorului ei.

Trebue recunoscut că până acum într'adevăr nu părea să fie incompatibilitatea între a face critică şi a face literatură, pentrucă şi una şi alta erau concepute ca nişte opere de creaţiune pură, datorite inspiraţiei. Critica literară nu era şi nu este foarte adesea decât pretextul unei scrieri în care totul este arbitrar, bazându-se numai pe *gustul* celui ce judecă. Pentru a fi critic nu este necesară decât lectura operelor ce apar, în legătură cu care urmează să se scrie.

Dar lucrul nu mai este posibil. Incă de mult, Brunetière scrisese, şi din păcate mulţi romancieri şi mulţi critici n'au citit măcar această frază: „on ne peut savoir la mesure d'un romancier que lorsqu'il a écrit une histoire sans amour, tout aussi bien que l'on ne saurait obtenir celle d'un critique tant qu'il ne s'est pas expliqué sur le XVII-e siècle". Ţinând seama de realităţi, secolul al XVII-lea francez este ceea ce ar fi secolul al XIX-lea pentru noi.

Critica pretinde, este adevărat, o largă pregătire şi o îndelungată meditaţie asupra problemelor, care nu-ţi mai îngădue să te stăpânească alte gânduri. Dar nici artă fără întârziere în meditaţie şi fără trudă în execuţie nu este posibilă. Şi una şi alta îşi cer drepturi de exclusivă atotstăpânire, de acea se exclud, atunci când şi critica şi literatura sunt realităţi şi valori. Incompatibilitatea între a face critică şi romane nu este deci una de principiu, ci una de fapt, ceea ce este mult mai important.

Este semnificativ că din toate romanele scrise de criticii noştri, unul singur rămâne: *Adela* de G. Ibrăileanu. Dar el nu este romanul unui critic, ci al unui erudit care, atunci când a simţit că se apropie de capătul vieţii, a încheiat senin meditaţiile asupra spinoaselor probleme ale specialităţii sale. Neputând trăi decât în meditaţie, el s'a aplecat asupra propriului său suflet şi trecut, pe care şi le-a răscolit şi din care a scos apoi, nu avântata retorică sau obscura dialectică în slujba unei idei, ci fructul bine copt al unei severe şi unice pestaţiuni spirituale.

Este de asemenea semnificativ că cel mai ales reprezentant al criticei franceze de după război este Albert Thibaudet. Citind cartea *Réflexions sur le roman*, în care sunt strânse recenziile sale publicate de-a-lungul anilor, rămâi uimit de erudiţia, adâncimea judecăţilor şi finul simţ al încadrării, neobişnuite în critica literară curentă, pe care le pune la dispoziţia criticului istoricul literar care era Thibaudet.

Din cele arătate mai sus reiese că asistăm la un faliment al criticei literare, Ea a fost reprezentată uneori prin figuri remarcabile. Acestea vor rămânea. Dar critica literară, sub forma de diletantism în care apare în mod obişnuit, nu mai poate dăinui [1]).

Dar dacă într'adevăr critica literară moare, rămâne un loc gol? Mai întâi, genurile literare nu mor, ci se perimează sub una din formele preferate la un moment dat. Critica literară, sub forma de azi, uşor abordabilă pentru oricine, va continua să mai apară. Dar forţa ei va înceta: toţi îşi vor da seama că nu este decât un exerciţiu beletristic şi nu-i vor mai acorda încrederea ştiinţifică pe care o avea uneori. Ea va fi mâine ceea ce ar fi fost la 1900 o critică literară scrisă în versuri, după modelul lui Boilreau. In al doilea rând, locul nu va rămâne gol, pentrucă istoria literară a ajuns la atâta maturitate, diversitate şi supleţe că poate fi primită de toată lumea fără suspiciuni.

Este poate mai mult decât o întâmplare că epoca de glorie a criticei literare pure este tocmai 1900—1910, în care se naşte ca o disciplină de sine stătătoare istoria literară, ale cărei principii şi metode le schiţează G. Lanson, la 1909.

Limitându-ne la ceea ce se formula teoretic atunci, sigur, azi n'am avea disciplina cu care să ne putem mişca în voie pentru a înlocui critica literară. La principiile cam rigide şi cam externe ale acestui părinte al istoriei literare, s'au adaos treptat nenumărate elemente ajutătoare. Avem *Literatura comparată*, de care nu făcea abstracţie nici Lanson, dar care a fost sistematizată de Van Tieghem; avem un model de utilizare fericită a biografiei şi a datelor în general pentru interpretarea operei, în *Goethe* al lui Gundolf; avem metoda lui Mornet, de încadrare a ideilor şi sentimentelor conţinute de o operă; avem metodele de interpretare formală a operelor, în care îşi au partea lor de merit Lanson, Bally, Thibaudet, datorite mai ales lui Vossler, Spitzer, Hatzfeld, Pongs; avem, în sfârşit, direcţia cercetării structurale a operei în sine.

Toate acestea se strâng din ce în ce într'un mănunchi. Metodele de cercetare nu mai alcătuesc şcoale vrăjmaşe, ci se întrepătrund, mergându-se cu paşi din ce în ce mai repezi spre sinteza tuturor direcţiilor pomenite, care va constitui adevăratul mijloc de cercetare literară.

Poate astăzi istoria literară, mai ales la noi, să nu fie în stare încă să înlocuiască în totul critica literară. Aceasta însă să nu ne împiedice de a vedea şi a spune adevărul: Critica literară este falimentară. Ea va mai produce desigur romane, dar aşa cum există astăzi, nu trebue şi nu mai poate să dureze. Numai pe fundamentul istoriei literare se va putea face critică literară.

[1]) Ar fi aici de făcut unele precizări. Articolul acesta a fost scris mult mai de mult aşa că nu le mai pot integra, cu toate că trebuiau luate în seamă în această discuţie şi că sunt din nou de oarecare actualitate. Poate că voi reveni şi voi putea spune câteva cuvinte care să limpezească această problemă şi din punctul de vedere care a fost pus în circulaţie în ultimul timp, cu ocazia apariţiei cărţii d-lui Şuluţiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Tipăriturile societăţii compozitorilor români

Muzica românească, cenuşăreasa culturii noastre, a întâmpinat dela început, printre alte vitregii ale unei soarte puţin favorabile, foarte mari dificultăţi de editare.

Se ştie că n'avem o editură muzicală specializată şi că, din acest motiv, încercările de a tipări în ţară sunt deosebit de anevoioase şi de costisitoare.

„Societatea compozitorilor români", care activează intens, dar fără cea mai mică trâmbiţare, pentru ridicarea şi înzestrarea muzicii româneşti, n'a omis din rodnicele ei preocupări, problema aducerii la lumină a cât mai multe şi mai bine alese din năpăstuitele slove muzicale româneşti.

Fără acest ajutor, multe dintr'însele ar fi rămas, probabil, troenite pe vecie în ermetismul mapelor, neştiute şi condamnate să nu-şi afle niciodată locul meritat în viaţa muzicală.

Este aproape de prisos să se arate, că opera de valorificare prin tipar a compoziţiei româneşti este o acţiune de sacrificiu, cel puţin până astăzi, impunând sforţări materiale cu atât mai grele, cu cât sunt susţinute exclusiv prin proprii puteri şi o strădanie, niciodată compensată printr'o difuzare mulţumitoare a lucrărilor scoase la iveală.

Este drept că „Societatea compozitorilor români", străină de orice reclamă, de orice sgomot, de orice intenţie de comercializare, a mers poate prea departe cu desinteresarea şi izolarea în muncă de pur idealism, uitând de foloasele pe care o acţiune de propagandă le pot aduce unor înfăptuiri de valoarea celor ce a realizat.

De aceea, numai cei ce s'au apropiat de stupii de culegeri populare îmbelşugaţi cu rost exemplar de compozitorul Constantin Brăiloiu împreună cu tinerii care au norocul să-şi facă iniţierea în preajma acestui musicolog şi muzician de capacitate europeană şi au urmărit tot ceea ce se creează în „laboratoarele" de muzică ale societăţii compozitorilor, îşi dau seama de însemnătatea lor pentru cultura românească, slujită frumos şi prin latura editărilor componistice autohtone.

Totuşi, consecinţele bune pentru muzica românească, care ar fi trebuit să decurgă din aceste editări, sunt departe de a lua proporţiile dorite, atâta vreme cât îngrijitele exemplare, apărute cu truda şi cheltuiala societăţii compozitorilor, nu sunt cerute în măsura ce s'ar cuveni, pentru concerte, colective sau individuale.

Dragostea de muzica dela noi, nu este încă răspândită, nu-şi face loc, stingherită de vrăjmaşi vechi, pe care e timpul să-i înfrângem: snobismul, neîncrederea în forţele noastre, lipsa de îndemn către cunoaşterea bunurilor noastre artistice şi lipsa tristă a concursului oficial.

Vom aminti, în ceea ce priveşte ultimul punct, că, la „Filarmonica" minunatele cântece cu acompaniament de orchestră ale lui Constantin Brăiloiu s'au executat o singură dată, acum câţiva ani, o lucrare de calitatea divertismentului rustic de Drăgoiu, e de asemeni dată uitării, iar cele două dansuri populare româneşti de Theodor Rogalsky, pline de vervă şi de atmosferă românească şi ingenios scrise pentru suflători, baterie şi pian, n'au fost nici măcar onorate cu o singură interpretare la „Filarmonica".

Aceste lucrări sunt excelent editate de „societatea compozitorilor români", precum se vede însă, fără aprecierea datorită, chiar acolo unde subvenţiile constitue o obligaţie în acest sens.

Orchestra Radio, orchestra asociaţiei culturale C. F. R., orchestre din diferite oraşe româneşti, trebue să caute a-şi îndeplini o misiune esenţială a existenţei lor, înscriind cât mai des în programe compoziţiile româneşti bune.

In ce priveşte pe profesioniştii concertului instrumental şi mai ales vocal, cercetarea repertoriului acesta de tipărituri nu trebue ocolită, multe lucrări de interes şi preţ real aşteptându-i între scoarţele tipăriturilor făcute de societatea compozitorilor.

Dansurile populare pentru pian de Sabin Drăgoiu abundă în colorit pitoresc, în scris pianistic isbutit, în mărturisiri delicate de sensibilitate specific românească.

Cât de rar sunt ascultate în concert! Sonatina de Marţian Negrea, tot pentru pian, de elegantă şi mlădioasă elocuţiune, nu se aude nici ea.

Cât despre armonizările de rară măestrie ale lui Constantin Brăiloiu, care ştie să găsească, fără un sunet de prisos, fără o distonare în stil, toată prospeţimea şi expresivitatea neaoşe a isvorului popular, „Spitalul amorului" pe cântece culese de Anton Pann şi cântecele populare, sunt adevărate pagini de antologie.

Adâncitele cântece de Mihail Jora pe versuri de Octavian Goga, cântecele pentru copii de Ioana Ghica-Comăneşti, apoi pentru trio sau quartet, compoziţii de Paul Constantinescu, unul din tinerii cei mai dotaţi şi mai reprezentativi ai compoziţiei româneşti, de George Enacovici sau de Ionel Perlea, sunt alte rezerve de selecţionat material muzical din ţară, apărut mulţumită societăţii compozitorilor români, dar atât de rar folosit.

Insfârşit corurile şi cântecele lui D. G. Kiriak, unul din ctitorii muzicii româneşti, a cărui luminoasă modestie este şi astăzi prezentă în memoria celor ce l-au cunoscut, sunt desigur din cele mai de preţ exemplare de grai muzical pur românesc pe care le avem, iar editarea lor cinsteşte pe cei ce au făcut-o.

Munca neîntreruptă a societăţii compozitorilor nu aşteaptă recompense şi cuvinte de laudă, dar este păcat să nu găsească ecoul şi înţelegerea necesare unei susţineri cât mai largi a iniţiativelor ei, din care cea editorială se adresează, în chipul cel mai direct, întregei mişcări muzicale.

In ţara mea

Am muşcat în plimbarea spre stuful tăios
Toate merele coapte căzute pe jos,
Am intrat şi desculţă în iarba roşcată,
Incălzită de soare, de ploaie muiată.

Coboram spre nisipul din Răut cu flori
De buruiene pe mal; şi scăldatu-mi sub nori
Mă unea cu cireada'nsetată d'amiaz.

Arendaşi lipoveni iscodeau cu necaz
Cum porneam spre harbujii ce sună a coţ
Spre zămoşii gălbui în amurgul de opt...

Duhul veşted ce aduce a perjă uscată
Mă va găsi crezând în vara nesecată,
Impotriva mătăsii de fire, ce vrea
Să'nvălească uşor Basarabia mea.

Când va veni şi vremea mustului presat,
Mă va pătrunde iar natala adiere,
Invechitul belşug şi gustoasa tăcere....
Din prima tinereţe tot ei m'au legănat!

OLGA CRUŞEVAN FLORESCU

Moartea marelui Basarab

de OLGA GRECEANU

Era în anul dela Christos 1352 şi era luna lui Cuptor..

Clopotele sfântului locaş domnesc din Câmpulung, băteau jalnic şi întrerupt. Atât de jalnic se lovea limba în pereţii de aramă, că mulţimea desculţă ce mergea pe drumul prăfuit, îşi trase carele la o parte, să asculte în voe.

Fierarul rămase cu ciocanul în mâna-i ridicată, fără a mai da lovitura: ţesătoarea îşi lăsă urzeala şi ridică privirea. Zaraful din colţ îşi încurcă socoteala arginţilor şi sta să asculte! Se petrecea ceva.

Nedumeriţi erau şi negutătorii cari şedeau cu picioarele încrucişate în mijlocul mărfurilor şi bucatelor lor. Muşteriii au încetat aprinderea de vorbe pentru târgueli. Femeile, ieşite în pragul caselor, se întrebau:

— Pentru cine atâta zbucium în văzduh? Cine-i acela petrecut din astă viaţă, pentru care bat clopotele cu atâta jale?

Veneau şi alte gospodine, legănându-şi pe cap ulcioarele cu apă din fântână, sfătuindu-se între ele:

— Se aude ceva?

Nimeni nu da nici o ştire, şi nimeni nu ştia să tălmăcească glasul clopotelor.

Şi iată că un ciobănaş, abătut pe acolo, căruia soarele arzător al amiezii părea să-i fi pălit obrazul, se opri în prima poartă şi grăi cu sfială:

— Se aude că pe turla Casei Domneşti, se leagănă maramă neagră.

Şi zicând acestea vru să păşească mai departe, dar într'o clipă se adunară în preajmă-i toţi oamenii locului, dorind să ştie ce e adevărat şi ce a vrut să spuie.

— Cum spui? Maramă neagră pe Turla Casei Domneşti?... Ai văzut tu?..

Ciobănaşul urmat de două oiţe albe, ce se opreau ici-colo să apuce dela vreo tufă, dădea din umeri...

— Eu n'am văzut.... Dar se aude că Domnul Ţării a murit. Văzduhul nu înceta să sune şi trebuia să fie ceva adevărat.

Fiecare îşi pleca smerit capul şi rostia unul altuia:

— Să fie oare adevărat? Atunci, fără doar că ne vom duce. Şi spuse negustorul de arginţi:

— E datoria mea, precum e chiar şi vrerea mea.

Lăsând toate în voie, de par'că de acum toate pe loc vor sta, o porniră toţi pe jos spre Curtea Domnească, să vadă cu ochii cât poate fi de adevărată vorba ciobanului.

Din fiecare curte ieşeau alţii şi tot alţii şi tot mai mare se făcea convoiul nedumerit.

Şi iar spunea unul altuia:

— Aşa să fie? E dară moarte pentru fiecare?

Ieşiră şi preoţii pe uliţi, deavalma cu poporul uimit, gata să se tânguie de durerea ţării.

Porniră toţi pe cărarea prăfuită: Când trecură pe sub zidurile de bolovani şi se văzură ajunşi la podul de lemn de peste gârla şerpuitoare, mulţimea se opri.

Acolo, sub ochii lor, moartea era vestită.

— „Cu adevărat dar, că sus pe turla Casei Domneşti stă maramă neagră!".

La capătul drumului, unde se oprea zarea privirii lor, se vedea Poarta Domnească, larg deschisă. Cu fiecare pas ce făceau, vedeau tot mai mult. Ajunşi aproape, au văzut ca niciodată, Curtea toată, şi straja domnească şi boierii şi călugării şi popii, alergând când afară, când înăuntru, cu făclii şi cădelniţe, cu porunci şi cu ştergare.

Mulţimea plânsă şi obosită se aşeză fără nădejde sub umbra blagoslovită a copacilor, privind fără să înţeleagă...

A treia zi era ziua de îngropăciune.

Insoţit de logofăt, venea grăbit de pe marginea drumului scriitorul Măriei Sale, în mână strângând peceţi, şi sub braţ un sul din piele de viţel.

Intrară amândoi în Casa Domnească, pe scara de lemn cioplit, trecută prin galeriile cu vergele, pe sub bagdadiile înflorate, printre cete de stâlpi uriaşi, şi se opriră în pragul spătăriei, împrejmuită în patru laturi de galerii deschise.

Jalea ce venea dinăuntru, te îmbia acolo să nu mai cercetezi.

Cât ar fi întunecimea nopţii de plină de groază, nu e groază şi nu e întunecime mai mare ca în inima Doamnei Marghita.

Nu e suspin mai jalnic ca al Doamnei.

S'a adunat acolo, în biata ei inimă de văduvă, toată suflarea arzătoare a chinului de acum. Suferinţa i-a intrat ca trăznetul, cu fulgerele străpungătoare din cer, ca suliţi frânte. Din tot adâncul chinului se arătau vrăjmaşii bucuriei, toată prăsila besnei şi a spaimei zilelor de mâine şi a durerii fără sfârşit.

— Domnul meu, Domnul meu!

Aşa se tânguia Doamna şi-şi frângea mâinile, rătăcind năucă de la un capăt la altul al spătăriei. Pe năsălia făcută din patru pari de măr împletiţi, zăcea lungit, ţapăn, Voevodul Ţării: **Marele Basarab,** întemeietorul Ţării Româneşti, învingătorul ungurilor, doborîtorul lui Carol Robert. Zăcea ţapăn, cu deşerturile supte, uscat şi zbârcit, galben şi rece, pierdut printre florile presărate din belşug. La picioarele năsăliei, în genunchi, nu nenorocit călugăr a cărui galbenă piele, arsă de soare, era lipită de oase ca jarca unei fiare, îngâna rugăciunea morţilor, cu ochii închişi, cu capul dat pe spate.

Doamna par'că nici nu-l vedea, nici nu-l auzia. Plângea şi scrâşnia din dinţi, în timp ce boierii stau cu mâna la gură, nemângâiaţi.

— Scoală-te Mărite Domn, dă marama la o parte şi te aşează iar în jeţ domnesc, să ai iară bucurie.

Arsura iubirii mele, nu mai are putere să te trezească? Laşi tu ca cei ce te-au iubit să se bocească, să se frângă de durere că ţi se va stânge şi trupul pe care noi îl vom da viermilor?... Să te dăm noi târâturilor de sub pământ, să-şi facă din trupul Domnului meu groaznicul ospăţ? Şi mari şi mici, şi buni şi răi, la fel să piară? Tot una să fie ursita cărnii lor? Pentru toţi bucuriile să se sfârşească în durere, tinereţea în bătrâneţe, iubirea în pierderea celui iubit, viaţa în moarte?... Uitaţi-vă boieri.... Cel ce stă aici, întins, rece, a mâncat odată, a băut, a luptat, a iubit. Deacum, gustul gurii îi este luat. Auzul urechilor astupat, vederea ochilor îi e orbită. Domnul Meu! Domnul Meu!

E nedrept să stai tu aşa, împietrit, cu mâinile cruciş pe piept, când eu plâng şi mâinile mi le frâng. E nedrept ca luminatul tău trup să-l ceară de acum pământul, când pe mine nu mă cere! Cum să rabd eu viaţa fără tine? Cum să te văd eu pe tine întins, fără suflare, şi eu tot să mai trăiesc? Cum să-ţi văd eu între degete, crucea în loc de buzdugan? Să-ţi fie la picioare Icoana Adormirii, în loc să-ţi stea boierii şi să le porunceşti? In loc de giubeaua domnească, giulgiul de argint al celor duşi?

Sgomot de plânsete se ridică din colţul unde stau laolaltă Noul Voevod Nicolae Alexandru Basarab, Doamna şi copiii lor.

Spaima şi oboseala le-a sleit cu totul sângele. Stau încremeniţi, galbeni, unul lângă altul, cu capetele pe mâini, cu ochii tulburi şi holbaţi. Par a fi pierdut orice simţire.

Ana, micuţa copilă de opt ani, se lipeşte de poalele maicii sale, tremurând. Ii e frică.

— Aşa o să fiu şi eu odată?

Inspăimântată, Doamna Clara o priveşte. Ii cuprinde căpşorul cu mâna, şi i-l lipeşte de piept.

— Taci, îi şopti.

— Aşa-i sfârşitul tuturor cari trăesc? întrebă a doua oară.

— Aşa-i sfârşitul tutulor.

Şi micuţa Domniţă plânse mai amar.

Prin uşa dată în lături, scriitorul Măriei Sale zărea preoţii în vestmintele ca pulberea de aur, cum cădelniţau în jurul mortului, cum chemau pacea dumnezeiască asupra zbuciumatului suflet al Doamnei.

Patruzeci de călugări, unul lângă altul, cu ochii în pământ, cu mâinile vârâte în mânecile desfăcute, cântau prohodul.

Din două vase de lut în cari ardeau fitiluri îmbibate cu uleiuri groase, se răsfrângea o lumină galbenă pe faţa lor şi aşa destul de galbenă.

In dosul lor sta straja Domnului, cu lăncile poleite în vârf şi mânere, pârcălabii, vistiernicii, slugerii, vătăşii, aprozii şi armaşii.

Stau şi boerii şi feciorii de boeri, îmbrăcaţi cu şavane şi cabaniţe negre, fără podoabe şi cu capul gol.

In uşa mare se ivi şi Marele Postelnic. Zărind pe scriitorul domnesc, veni spre el, cu capul în pământ. Ochii îi erau roşii de plâns.

— Adus-ai tot?

— Adus.

— Şi peceţiile domneşti?

— Şi.

Şi trecând cu el în cancelaria domnească, într'un colţ unde era pregătită o măsuţă, chemă şi pe Marele Vornic şi pe Marele Spătar, şi zise scriitorului domnesc:

— Scrie aşa:

„S'a săvârşit din viaţă azi, 29 Iulie, anul 1352.

„De la Christos, Marele Basarab, bine credinciosul Voevod şi însuşi stăpânitorul întregului ţinut al stăpânirii sale, întru Christos, Dumnezeul bine credincios....".

Când sfârşiră de scris, intrau tocmai în spătărie sfetnicii Domnului, dregătorii şi copiii de casă şi slujitorii cu făcliile aprinse.

Indurerata Doamnă înţelese că ceasul de îngropăciune a venit.

Se sculă în picioare. Dar cum începu să se clatine, feciorii ei, Ivancu şi Voevodul Alexandru, alergară lângă ea şi o apucară de subţiori.

Se făcu linişte mare.

Preotul veni în mijlocul adunării, îşi făcu cruce şi grăi cu glas tare, Crezul.

Incepu apoi jalnica cântare, în timp ce afară, din clopotniţă se ridicau vaete de aramă.

Doamna plânge sfâşietor.

Plâng şi boierii, şi ostaşii, şi egumenul, şi straja, şi slujitorii Domnului, — plâng toţi.

Sgomotul cădelniţelor ce-şi trag lanţurile de argint se amestecă cu sughiţuri şi suspine.

Când jalnica litanie de îngropăciune şi liturghie se sfârşi, un tânăr călugăr veni în mijlocul adunării şi luând Icoana Maicii Domnului de la picioarele Voevodului întins, o ridică de trei ori în sus, o duse în faţa preotului, care se închină şi o sărută, apoi, cu sfială, o întinse Doamnei să facă acelaş lucru.

Cumplită fu dintr'odată, atunci, căutătura Doamnei.

Smucindu-se din braţele feciorilor ei, ridică capul, se opri din plâns, şi arătând cu bărbia pe Voevodul ţapăn, dădu icoana la o parte şi răcni:

— La ce bun să mă închin? şi zicând aceasta, Doamna se lăsă în genunchi şi plânse amar, şi din pricina strigătului ei de durere, pătrunseră noui bocete în încăperea întristată şi o nouă mâhnire se întinse peste întreaga adunare.

Ca privirea cea din urmă a soarelui când asfinţeşte, aşa era de blândă căutătura cu care Episcopul privea la Doana, care sughiţa în plâns.

Incremenit cum sta, cu pristolul de după gât şi cu cădelniţa în mână, el dete trist din cap şi zise:

— „Mângâie-te, Mărită Doamnă! Te mângâie, oricare ar fi durerea Ta, aci, pe pământ. Aşa e viaţa. E făcută din bucurii mincinoase şi din dureri, ce ele, vai, nu sunt mincinoase.

Te mângâe Doamnă, că din tulpina Ta şi a Lui, s'a născut un vlăstar domnesc. O! Casă fericită a Bassarabilor! O! Tu, dulce Stăpână, scupă tutulor boerilor şi tutulor oamenilor pentru măreaţa naştere, închină-te lui Christos".

Isi făcu semnul crucii şi aşteptă.

Doamna nu cânti.

Nici vorbi decât un singur cuvânt, cu mâhnire, atunci când Voevodul Alexandru, covârşit de durere, căzu plângând la picioarele ei şi oftă: „Nu-şi găseşte Doamna mea, mângâere în noi?

Năucă, îşi ridică capul şi şopti, mângâinu-i cu degete de ghiaţă pletele castanii: „Ln voi?... In voi?...".

Părea că nimic nu înţelege.

Clopotele iar prinseră a se tângui.

Marele Postelnic porunci atunci ridicarea trupului.

Opt boieri de mâna întâi şi feciorul cel mic al Voevodului mort, Ivancu, ridicară năsălia pe care o sprijiniră pe umerii lor încovoiaţi. Şi-aşa cum porneau, gârboviţi de povară, cu picioarele ostenite, cu faţa scăldată de năduşală, păreau aidoma purtătorii durerii.

In cap mergea preotul şi ceata de călugări, urmaţi de Doamna, de Voevodul Alexandru şi de toată casa domnească.

Ajunşi afară, în curte, călăraşii domneşti ce înconjurau curtea, începură să sloboade sunetul prelung al tobelor, care se amestecă pe dată cu vaetele poporului ce sta afară, sub cumplita arşiţă.

Lumea sărmană, desculţă şi răbdătoare, era în aşteptare, sculată de cu zori, pe nemâncate, ca să se uite dealungul drumului ce leagă curtea de biserica Domnească, gata să se scoale la trâmbiţatul depărtat al toboşarilor morţii.

Nimeni n'a rămas pe acasă, căci nimeni nu vroia să fie lipsit de cuviinţă faţă de acel ce le-a ocrotit viaţa, de la care le-a fost dat să fie scutiţi de stăpânire duşmană şi binele de a trăi neturburaţi.

Norodul din tot plaiul Muscelului şi Argeşului, şi încă de prin împrejurimi, gătitu-s'au în haine cernite întru întâmpinarea alaiului de jale. Femeile purtătoare în sân de boabe de grâu, pentru a fi strivite de tălpile noului Voevod, se orânduiră dincolo de vad, unde tobele aveau să răsune acel „soseşte" şi unde avea să fie oprirea Doamnei, ca Ei să i se închine. Femeile aveau să arunce acolo, boabe de grâu, iar bocitoarele să risipească vin şi untdelemn sub năsălie.

Copiii se ţineau la umbra pomilor, gata şi ei, la cel dintâi semn, să se urce sus pe crăci, să privească...

Şi cum oamenii nu vedeau pe nimeni venind, se îngrijorau.

Cu mâna pusă straşină la ochi, ispiteau drumul din miază-zi şi plecând urechea să afle dacă drumeţii nu aduceau de pe cale vreo veste, se cercetau unul pe altul: „Se vede ceva? Se aude ceva?...".

Arşiţa era crudă, şi cum sub paşii fiecărui drumeţ se ridicau nori de praf, se gândiră oamenii să aducă burdufurile de acasă şi să mai stropească drumul.

Indată se şi ridică puţină răcoreală din pământul năduşit, şi tocmai atunci, de departe, răsunară capacele de aramă ale crainicilor.

„Vine".... „Vine", se şopti din om în om.

Cu adevărat, venea încet, încet, jalnicul convoi.

Priviră oamenii cum episcopul, egumenii, preoţii, diaconii şi călugării păşeau domol în frunte, legându-şi picioarele grele, în voia cântecului de îngropăciune.

Priviră cum un copil de casă, obosit şi aprins la faţă, purta cu braţele întinse pleoapa pe care stau încrucişate sabia şi buzduganul domnesc.

Şi la vederea lor, dădură drumul jelaniei, cu bocete nestăpânite.

In urma lui venea carul de moarte, tras de doi tauri, albi ca zăpada, cu coarnele înegrite cu sgură, cu guşile legându-se, cu umerii zdraveni, striviţi sub jugul lustruit cu lac.

Era cumplit de văzut durerea norodului, când îşi recunoscu acolo, în car, pe Voevodul iubit, întins fără mişcare, cu faţa descoperită.

Bocitoarele umplură dintr'odată văzduhul cu geamătele lor. Mulţimea ieşită din fire, înfrigurată, se îmbulzea peaproape de roate. Cuprinşi de tristeţe, neputincioşi când moartea trece, unii îşi făceau cruce, alţii alergau înaintea carului, alţii îngenunchiau în drum şi nimeni nu observă în urma carului pe căruntă Doamnă, a cărei pleoapă era searbădă de atâtea lacrimi, obrajii subţiaţi, buzele trase de întristare, părul legat strâns, după obiceiul văduvelor. Trecea încet, purtând haina de văduvie, groasă şi albă, încrucişată pe piept.

Venea apoi noul Voevod Alexandru Nicolae, înalt, bine legat, cu faţa lui lungăreaţă, regulată, cu nasul drept, cu ochii mari, cu fruntea largă, umbrită de părul lăsat în plete, cu adevărat icoana unui urmaş făuritor de ţară.

Lângă el, Doamna Clara — a doua sa soţie — cu blândă căutătură, apoi coconii domneşti şi domniţele: Anca, Elisabeta, Vladislav, Radu, Ana şi fratele Voevodului, Ivancu, cu paşii osteniţi.

Veneau şi dorobanţii cu gârbace, vânătorii de plaiu cu prapurele plecate, vânătorii de Muscel, roşiorii şi cavalerii, purtând uniforme negre, apoi boerii şi mai marii ţării, cu capetele descoperite.

Ajuns sub bolta bisericii, alaiul s'a oprit.

Soarele ardea chinuitor.

Clopotele sunau de nouă ori câte nouă bătăi, ca la o pristăvire domnească.

Năsălia fu luată din car, ridicată de astă dată de oastea Domnului, care cu paşi târşiţi, urca treaptă după treaptă, opintindu-se şi iar pornind, până ajunseră în dreapta nartexului, unde o săpătură proaspătă avea să primească pentru întâia dată trupul unui Voevod, al Voevodului ce ridicase biserica şi o sfinţise cu un sfert de veac în urmă.

Boerii, doi câte doi, urmară pe Doamnă şi Voevod.

Se făcu linişte mare.

Doamna lăsă capul în jos, cu mişcarea omului ce nu mai are nici o putere să se împotrivească voiei Damnului.

Incepu slujba.

De-afară, femeile cu pruncii în braţe, cu capul împodobit, bărbaţii cu părul în plete, cu cămăşi de cânepă, cu cioareci până la gleznă şi mijlocul încins cu brâu, ascultau prohodul şi slujba toată, în genunchi.

Când slujba fu sfârşită, episcopul puse pristolul pe capul Voevodului şi-i citi liturghia.

Doamna sta cu capul întors.

Şi numai apoi, unul câte unul, sărutară mâna rece a lui Basarab cel Mare, şi vai, lespedea albă trasă uşor deasupra gropii nezidite, cum a căzut de greu, şi cu toată puterea ei, pe inima Doamnei!

S'a sfârşit.

Zidarii singuri, rămânea-vor să întărească cu piatră şi nisip laturile gropii.

In pragul uşii, episcopul s'a oprit cu icoana în mână.

Aşteaptă să treacă Doamna.

Cu capul tot în jos, cu paşii tot mai grei, Doamna venea spre poartă. Boerii toţi o priveau. Ajunsă în dreptul episcopului, ridică ochii. Privirile li se întâlniră. Doamna făcu cruce, se aplecă şi sărută lung icoana. Când îşi ridică faţa, şiroaie de lacrimi o acopereau.

Apoi, în capul scării, se opri.

Din punga ce-i atârnă în brâu, scoate bani mulţi, mărunţi, de aramă şi argint, şi-i aruncă în mijlocul norodului. Copii lacomi se trântesc în praf să adune pomana lucitoare, se îmbrâncesc, se alungă şi din gură zic: „Dumnezeu să-l odihnească".

De acum, totul s'a sfârşit.

Alaiul avea să treacă îndărăt, spre Curtea Domnească, pe rând, aşa cum a venit. Gloata înfierbântată şi obosită, se risipi şi ea.

Şi soarele tot dogorea.

Când alaiul era aproape de capătul drumului, se văzu căţărat pe poarta palatului, un copil de casă ce da jos flamura îndoliată. Toboşarii se rânduesc de jur împrejurul curţii de piatră, şi aşteaptă. Doamna Marghita trece printre ei. Pentru prima oară, la trecerea ei, tobele rămân mute. Vor suna o clipă mai târziu, când se va ivi chipul noului Voevod. Oftând şi clătinându-se, Doamna pătrunse în palat şi se duse deadreptul în iatacul ei.

Nu trecu mult şi, de-acolo, prin privdorul deschis, îi veni un vuet ce cunoscuse şi ea odată. Auzi un cântec ce i s'a cântat şi ei odată.

Ghiceşte că acolo, tot în sala spătăriei, pe jeţul de pe care vălul negru va fi fost acuma scos, stă feciorul ei, Voevodul Alexandru Nicolae, cu Doamna Clara alături, şi că lor cântăreţii le glăsuesc:

(Urmare în pag. 7-a)

Basarab I şi Doamna lui (După fresca din biserica Domnească dela Argeş)
(Din N. Iorga: „Portretele Domnilor români)

Basarab I Domn al Ţării româneşti (după fresca din biserica Domnească dela Argeş sec. XIV)
(Din N. Iorga: Portretele Domnilor români)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CARTEA FRANCEZA

François Mauriac: „Asmodée" (piesă în 5 acte)

(Bernard Grasset -- Paris, 1938)

O piesă de teatru este anume destinată teatrului și numai lui. Ea trebue văzută pe scenă, în cadrul ei firesc, unde ne putem da seama de valoarea adevărată, dacă și câtă o are. Iată părerea și îndemnul rostit de toți aceia — și sunt cei mai mulți — cari pun accentul esențial pe valoarea scenică a unei piese de teatru, înțelegând prin aceasta, dinamismul concentrat al desfășurării acțiunii, care păstrează încordată atenția spectatorului. Sunt de disprețuit, în această opinie, și chiar dăunătoare interesului dramatic, acele așa numite calități „literare" ale textului, — arabescuri gratuite cari lăbărțează ritmica strânsă a mersului acțiunii și împrăștie atenția.

Toate aceste afirmațiuni, de multă vreme rostite și de mult ajunse moneta anonimă de întrebuințare curentă, sub condeiul cronicarilor dramatici, au fost iarăși amintite și repetate cu prilejul debutului în teatru al unui romancier cu state de vechime prețuite în slujba literaturii romanului francez contemporan.

François Mauriac

E vorba de piesa în cinci acte *Asmodeu* a d-lui François Mauriac, despre a cărui recentă culegere de nuvele intitulată *Plongées*, ne-am ocupat în acest loc, în unul din ultimele numere ale revistei. Faptul de a fi fost jucată pe scena Comediei Franceze, cu o grabă și o grijă a prezentării excepționale, a sporit doza severității pe care autorul acestei lucrări dramatice a trebuit să o întâmpine din partea oamenilor de teatru. Subliniindu-se valoarea literară a piesei, prin contrast cu lipsa ei de interes dramatic, cronicarul literar obișnuit găsea într'aceasta o indicație pe care nu mai era liber să o neglijeze. Mai ales că acest debut târziu al unui romancier notoriu, într'o specialitate pentru care i se dădea a înțelege că are prea reduse posibilități dt afirmare personală era menit să înlesnească o înțelegere nouă, mai pătrunzătoare și poate, mai judicioasă a operei acelui scriitor, socotită ca adevărata măsură a talentului său.

Ceea ce face interesul piesei de teatru a d-lui Mauriac este că a fost concepută și scrisă, după mărturisirea autorului, deadreptul pentru scenă. Nu e vorba deci de un produs hibrid, de o adaptare îndemânatică a unui roman abia schițat, rămas în stare informă și părăsit din lipsă de interes. în sertarul scriitorului. Cadrul fizic, atmosfera și personajele sunt acelea familiare din cărțile d-lui Mauriac: provincia franceză, de astă dată o așezare din regiunea landelor a unei familii de boernași instăriți — acei „hobereaux" păstrători ai vechilor tradiții nobiliare, alcătuind aristocrațimea provincială; tânăra văduvă Marcelle de Barthas împreună cu copiii ei Anne, Jean și Emmanuele, cea mai mare; cu institutoarea acestora „mademoiselle" și Blaise Coutûre, preceptorul băiatului mai mare, Bernard, care se află în Anglia.

Un principiu de pedogogie practicat în Occident este acela al „schimbului" de tineri între țări vecine, în preajma bacalaureatului. Astfel se face că tânărul Betrand de Barthas se află pe timpul lunilor de vară în Anglia, într'o familie burgheză de stricte moravuri, pentru a-și completa educația și a căpăta despre viață și lume o cunoaștere mai intimă, în timp ce familia du Barthas așteaptă vizita tânărului Harry Fanning.

Venirea oaspetelui englez în mijlocul acestei societăți omenești restrânse produce efectul asemănător celuia pe care l-ar avea împingerea unui bolovan dintr'un loc umed, unde a stat multă vreme: o lume larvară nebănuită colcăe cuprinsă de panică, în lumina pe care o descoperă.

Cu toată lâncezeala aparentă a ritmului în care se desfășoară acțiunea piesei și în absența oricărui conflict exterior determinant al vreunei schimbări în raportul dintre personaje sau în atitudinea lor, cunoscute din primele scene, totuși *Asmodeu* are o densitate dramatică extraordinară. Violența patimilor comprimate „în vas închis", din motive sau prejudecăți de ordin religios, social, etc., care le împiedică să izbucnească, și mărturisindu-se în văzul celorlalți, să se umanizeze, nu face decât să le, sporească virulența sfredelitoare și odată cu aceasta se accentuează sentimentul de oroare al celui care asistă la acest spectacol penibil.

Tânărul Fanning își exprimă la un moment dat dorința de a putea pătrunde în tainele „provinciilor adormite" pe care, copil fiind, le străbătea în timpul călătoriilor nocturne, privindu-le prin fereastra vagonului, — așa cum făcea demonul Asmodeu din romanul lui Lesage, ridicând acoperișul: „Nimic pe lume, spune el, nu mi s'a părut vreodată atât de misterios ca o veche locuință dela voi, cu ușile și ferestrele închise, sub stele. Mi'nchipuiam acele drame neștiute, pasiuni funeste și tăinuite. Totdeauna mi-am făgăduit să mă strecor în una din ele".

Și iată prilejul înfățișându-i-se acum, deplin: drama neștiută a unei femei tânără încă, văduvă la 30 de ani, trăind în această solitudine provincială, pentru a-și putea crește copiii potrivit tradițiilor rangului; aceea a institutoarei îndrăgostită de preceptorul Coutûre, pe care el o respinge după ce a amăgit-o; însfârșit pasiunea funestă și tăinuită, demoniacă, a acestuia pentru stăpâna casei, împrejurul căreia gelozia lui absurdă țese fără odihnă urzeala celor mai otrăvitoare insinuări și a unor intrigi meschine spre a-i feri „sufletul" — pretinde el — de orice atingere impură.

Prezența tânărului Fanning, ca o adiere primăvăratică în viața d-nei du Barthas, îi este desigur odioasă lui Blaise Coutûre, care neputându-l îndepărta altfel, reușește să-i smulgă d-nei du Barthas mărturisirea — să i-o sugereze poate — unei înclinări culpabile către tânărul musafir englez.

Nu este cruțată de înveninatele atențiuni ale acestui odios personaj, nici nevinovăția îngerească a Emanuelei, căreia încearcă să-i înfățișeze logodna cu Fanning, ca o îndepărtare dela idealul impus de vocația ei religioasă. Pe de altă parte și acesta pare că se complace în echivocul care face din mamă vrășmașa fericirii și rivala copilului ei.

Atmosfera înăbușitoare care dospește atâtea miasme și pofte vinovate e creată cu o virtuozitate rară, din jocuri de cuvinte cu înțeles echivoc, subtilități, insinuări și mărturisiri șovăitoare, smulse cu forța, astfel că pare să se fi făcut dela sine, fără intervenția cuiva din afară, ci numai din respirația acelor turburătoare făpturi. Desnodământul însuși nu este ceea ce obișnuit înțelegem prin acest cuvânt ci doar un răgaz extenuant, ca un leșin sau ca o sfârșeală fizică, pe care-l ghicim scurt și după care colcăiala obscură a patimilor va reîncepe mai aprigă, fără sens și fără liman.

PIERRE BENOIT: „BETHSABÉE" (ROMAN)

Puțini scriitori știu astăzi să povestească atât de atrăgător ca popularul academician francez, autorul **Atlantidei**, ale cărui romane răspund unei nevoi firești de fantastic și mister, a cititorului de totdeauna și a omului în general.

Dela cele dintâi scrieri de răsunător succes: **Atlantida, Koenigsmark, Le lac salé** etc., darul de povestitor înnăscut al d-lui Pierre Benoit s'a remarcat în toată admirabila-i virtuozitate. Ultimul roman apărut, **Bethsabée**, întrunește aceleași însușiri prețioase pe cari le aflăm dealungul întregei opere: o narațiune sobră, care se desfășoară într'un ritm viu, unită cu o putere puțin obișnuită de a însufleți plăsmuirile unei imaginații artistice excepțional de fecundă.

Orientul apropiat, cu atmosfera lui atât de caracteristică, amestec de poezie și realitate pitorească, — pe care-l evocă nostalgia tuturor celor osteniți de banalitatea vieții de toate zilele — părea un cadru predestinat aventurilor pasionante povestite de romancierul francez. El i-a și inspirat ,nu de mult, acest Orient, **La chatelaine du Liban** și **Les puits de Jacob**, iar în anii din urmă, **Saint Jean d'Acre**, în paginile căruia și în decorul palestinian dimprejurul muntelui Carmel, retrăiau laolaltă personagii de ficțiune cu făpturi cari și-au desfășurat aevea firul vieții lor, în timpul campaniilor napoleoniene.

De astă dată, decorul este al Indiei, o Indie magică și plină de atracția neliniștitoare a misterului, dela hotarul nordic al Cașmirului, la poalele Himalaei și în pragul amenințătorului Gobi, pe unde mulți tineri ofițeri britanici și-au pierdut viața luptând împotriva triburilor răsculate.

Povestea care se desfășoară în cadrul grandios al acestui decor de feerie și mister este o reeditare, în elementele esențiale conflictului psihologic, a străvechiului episod cunoscut din **Biblie** și citat de d. Pierre Benoit, în epigraful romanului său: „Într'o zi, David se ridică din așternut și pe când se plimba pe terasa palatului regal, zări o femee care se scălda; femeia aceasta era foarte frumoasă. David întrebă cine este și i se răspunse: Betsabé"... (Samuel, II, 11). Vă amintiți și cele ce au urmat: ca să nu se împiedice de inoportunul soț al femeii răvnite, regele David îl trimise la asediul cetății Rabbathului, — „unde era încăerarea mai mare", spune Scriptura, — de unde nefericitul Urie nu s'a mai întors teafăr.

In garnizoana din Djelabad, piesa este aceeași, doar măștile s'au schimbat: sir Herbert Wright, colonelul regimentului 7 de infanterie ușoară din Amristar, locotenentul George Baxter și frumoasa aventurieră Arabella Taylor, obiect de scandal și subiectul clevetirilor interminabile ale soțiilor legitime din garnizoană.

Să povestim subiectul cărții înseamnă să răpim cititorilor satisfacția de a descoperi singuri urzeala misterioasă care se țese în jurul acestei povestiri și îi constitue farmecul esențial.

Menționăm numai, că și de astă dată, potrivit cunoscutei superstiții literare a autorului, numele eroinei romanului începe cu prima literă din alfabet: Arabella.

MIHAI NICULESCU

COMOARA

de GH. GURAN

Plouă...

Stropi mari răpăie în frunzele fragede ale pădurii.

La rădacina unui stejar ce numără câteva sute de ani, trei străini stau la adăpost.

E ziua Sfântului Gheorghe și ei așteaptă să se înopteze ca să vadă unde joacă banii.

Cei ce joacă seara sau în zorii zilei sunt bani afurisiți. Numai cei ce joacă în miez de noapte, numai aceia sunt bani buni, spun bătrânii.

In amurg, deși ei știu că banii nu sunt buni, au pus trei-patru semne prin diferite locuri pe unde văzuseră țâșnind cele trei flăcări iar după aceea au prins să se odihnească până la a doua însemnare dela miezul nopții.

Ploaia s'a schimbat într'o burniță deasă ca în timpul toamnelor târzii iar vântul, cu toate că e pe la sfârșitul lui Aprilie, suflă rece.

Rezemat de trunchiul gros, la adăpost de ploaie și vânt, unul din cei trei străini a ațipit.

E dintre cei mai luminați oameni ai satului, mic și sărăcăcios, așezat pe marginea râului Pesteana din muntele Puchiru, ba chiar cel mai luminat, fiindcă numai el a citit istoria Munteniei și Moldovei, pe lângă Păcală, Istoria prea frumosului Arghir și Ileana Cosinzeana.

In răstimpul scurt al somnului i se perindară prin vis vedenii felurite.

Aci îl luau de mână și îl sfătuiau să se ducă acasă, aci îl încurajau să nu se teamă de nimic că are să-i reușească după ce umblă, și câte-alte năzbâtii.

La un răstimp se făcea că o mână l-a luat și l-a aruncat în gol; când s'a lovit de pământ s'a cutremurat și a dat un țipăt.

Unul din tovarăși tocmai îl mișca să se scoale.

Când s'a trezit deabinelea, chiar de lângă el a țâșnit o flacăre albăstruie care l-a făcut să se retragă speriat, apoi alta și alta.

Prima ca de o jumătate de metru, a doua ca de un metru și mai bine, iar a treia cât două staturi de om.

N'a lăsat-o să se stingă și, cât ai clipi din ochi, a pus piciorul pe locul de unde țâșnia și a strigat:

— „Fraților, aicea-s banii".

Ceilalți i-au dat câte un ghiont să tacă, și punând mâna pe târnăcop au și început lucrul, fără o vorbă.

Nădușeala curgea gârlă de pe ei, de atâta casnă.

Groapa creștea la rădăcina stejarului văzând cu ochii dar comoara tot nu ieșia la iveală.

Și târnăcoapele loviau cu sgomot surd în pământul neumblat, poate de sute sau chiar de mii de ani.

Când groapa trecuse de mult de înălțimea unui om, a lovit în sec cu târnăcopul, de ceva tare.

A pus mâna pe locul unde a lovit și a dat de o bucată de fier încolăcit ce părea toartă de căldare.

A dat mai departe și târnăcopul a lovit în buza căldării iar lui i s'a părut c'aude un geamăt înăbușit.

Nu simția nici o tulburare. Doar mâinile au început să-i tremure și tremura tot, cu atât mai tare cu cât căldarea eșea mai la față.

Când a putut s'o pipăie de jur în prtjur, brațele îi tremurau ca unui paralitic.

Au legat-o cu frânghia adusă și au tras-o sus.

Un capac de ceară acoperea gura căldării ce păstra comoara.

N'au mai avut răbdare să-l scoată ușor.

Când capacul a căzut sub lovitura haină a târnăcopului, un jar de foc le lua ochii.

Primul care și-a afundat mâinile în ea a fost cel ce o descoperise.

In acea clipă, părul i s'a sbârlit și ochii s'au făcut sticloși și fără culoare.

— Sunt ai mei mă! Așa să știți. Eu i-am găsit...

Ceilalți doi tăceau ca doi muți.

— Vouă nu vă dau. N'am de ce.

Vă trebuie? Na ție trei și ție doi, le zise întinzându-le banii făgăduiți.

Ție îți dau trei că mi-ai ajutat, iar ție îți dau doi, că ai vrut să vezi și tu cum se scoate o comoară.

Ei, acum sunteți mulțumiți? — Hai, plecați. Ce mai stați. — N'auziți?

...Vreți să mă supăr?

Și gura-i mergea ca o moară, dar tovarășii lui erau muți ca și pădurea după ploaie, în miez de noapte.

Vederea banilor îi luase mințile și nu mai știa ce să facă.

Inconjura de câte trei patru ori căldarea, cânta și bătea din palme, făcându-le în necaz că nu mai e nimeni ca el.

S'a așezat d'asupra comorii și, scuipând printre dinți, le-a spus arătând cu mâna către unul.

— „Domnul e pe tron. Hatmane, unde-mi sunt boerii?

Iar tu, vistiernice, de ce n'ai grije de tezaur?

Hatmane, de ce stai? N'auzi cum sună buciumele de războiu?

Indrăsnește, ia-ți oștenii și du-i la luptă, apără-ne de dușmani.

— N'am bani, Măria Ta! a prins a râde tovarășul de până acum.

— Cere-i vistiernicului să-ți dea din visteria țării.

— Măria Ta, a prins glas și celălalt, fii bun și saltă depe tron să pot umbla la visterie, ca să putem plăti oștenii să se ducă la luptă!

— Bine, ia cât îți trebue. De altfel sarcina mea s'a isprăvit! Noapte bună!

Zicând noapte bună, a dispărut ca o nălucă în întunericul nopții prin pădure.

Au râs de el, după ce a plecat.

Apoi și-au umplut sacii atât că abia puteau să-i ridice dela pământ, dar căldarea nu se golise nici de jumătate.

Neștiind ce să facă cu restul, nu se hotărau să plece din loc.

Zorile mijiseră de mult și el nu se gândeau nici să ascundă banii, nici să se depărteze din acel loc, să nu dea cineva peste ei.

La cel de al treilea tovarăș nu se mai gândeau.

Răsărise și soarele iar acum era de trei suliițe pe cer dar nu făcuseră un pas la stânga sau la dreapta. Rămăseseră de lemn, cu ochii țintă la bani.

Banii le luaseră mințile și lor ca și tovarășului dispărut în pădure.

Și stând așa, a isbucnit unul în râs, ca apoi să înceapă și celălalt.

— Hatmane, unde ți-e oastea? Sau nu ți-am dat bani de ajuns ca să-i plătești?

— Domnul a plecat, tu, hatmane, ce faci? Nu pleci?

— N'am bani și nu plec; n'am cu ce plăti oastea.

Dă-mi bani, dă-mi repede, uite dușmanul vine! a zis apoi arătând o turmă de oi pe dealul din față.

Ce mă fac? Unde mi-e sabia? Unde mi-e oastea? Unde mi-s banii? Și dându-și cu pumnii în cap, s'a așezat pe un bolovan. Plângea cu lacrimi mari și se căina:

„De ce m'ați făcut hatman? Dece? Tu, mamă, de ce nu m'ai făcut orice afară de hatman? Cu ce am greșit? Cu

ce? de m'ai făcut hatman?

Și plângea cu el și vistiernicul, că numai are cine să-l apere de dușmani.

— Plătesc tot, hatmane, plătesc tot, numai scapă-mă!

Ia-ți banii, hatmane, și plătește oastei oricât, numai să mă scapi!

Setea de lumină

Prier dac'ar pătrunde în pieptul meu acum,
i-ar împietri surâsul în moarte și în scrum...
De-ar încerca pe frunte să mă aline florile
și'n inima sihastră mi-ar asculta viorile,

sub necuprinse lacrimi, petalele prea grele
s'ar scutura uscate pe dorurile mele.
Cine-mi suspină 'n noaptea însingurării triste ?..
Ce depărtări pierdute îmi flutură batiste ?...

Sunt ochiu fără lumină... și'n funduri de ocean
cresc rază ferecată : grăunte de mărgean.
Pământul mă sugrumă și'n mreji adânci de vise
mă 'ngroapă nepătrunsul tăcerilor închise.

O, îngerul meu paznic, din besnă și mister
du nestemata stinsă pe-al bolții colier...
și cântul ce se frânge prin neguri de genune
Inalță-l lin spre ceruri pe luminoase strune...

ICOANE

Gonesc hai-hui de dis de dimineață
peste câmpii 'nsorite, cu sufletul în vânt...
Imi risipesc prin holde 'ntreaga viață
și'n freamăt verde hoinăresc peste pământ.

Pădurile le-am adunat în mine
și zările le port ca pe inele...
Tresar când soarele se-avântă din obcine
și'n scorburi cu haiducii culc cântecele mele.

Mă regăsesc în fiecare fir de iarbă crudă
și fiecare frunză mă îmbată...
Când apa cerului privirile îmi udă
sunt pajiște în rouă 'nvestmântată.

Și fiecare nalbă e-un vis de-al meu crescut...
Din primăveri cu piersici albi făuresc prinos...
Cu gânduri răstignite mi-afund buzele 'n lut
și'n fiece mlădiță îl caut pe Christos.

ION TOLESCU-VALENI

Tânăra lirică basarabeană

de LAURENȚIU FULGA

Basarabia a intrat astăzi într'un timp de prefaceri. Condiția supremă, care a condus din umbră acest complex de stări psihologice, nu poate fi explicată decât numai după definirea traiectoriei ei, urmată pe elipsa culturii românești.

Am căutat odată, alături de d. L. T. Boga, George Dorul Dumitrescu și alți prieteni, să descoperim în Basarabia, dacă nu provincia pătrunsă de fiorul marilor disperări, cel puțin o încercare de trăire plină, integră, indiferent sub semnul cărui zodiac s'ar fi petrecut. Cât de desamăgiți am rămas când, la suprafață, n'am putut bănui decât un sens gol, un sens plat și atât. Istoria Basarabiei se confunda cu o non-existență, comodă, biologică, parcursă numai de groaza foametei și a sclaviei; o pseudo-existență pătrunsă de cele mai dureroase taifunuri, cancerată de cele mai triste inchirciri și crispări spirituale. Ne găsiam dinaintea unei Basarabii primare, false, sau poate a unei Basarabii ratate (înainte de-a realiza ceva), îmbătrânite, paralizate. De-abia atunci am înțeles drama basarabeană și ne-am închinat. Rămânea un mare adevăr: Basarabia suferă, Basarabia agonizează. Dece este provincia care a suferit cel mai mult? Ea s'a absorbit dela început într'o suferință destinală, ea n'a știut niciodată cui aparține, n'a știut care îi este steaua polară și nici în cine să creadă... Un copil vitreg, renegat de unii, reclamat de alții.

Dar, între paradoxele timplui istoric și timpului cultural se căsca un gol imens și amețitor. Acolo în fundul lui erau totuși „florile reginei", pe care numai nebuni exploratori îndrăsneau să le culeagă. Basarabia posedă filoane intacte de aur în gândire, în morală, în religie. Dar cine încearcă să le descopere? Și cine-ar fi crezut că vreodată Basarabia are să însemne pentru România un peisagiu turmentat, dar de-o frumusețe luciferică? Cine-ar fi presimțit că Basarabia își va desminți titulatura de paria și va trece în tribunele aristocrației culturale? Basarabia a fost într'adevăr un curios amalgam de bine și rău, de frumos și urît. Iar dela negativul la pozitivul realizărilor sale nu e decât o valoare de generații, în ordine cronologică.

Formele de cultură, pe care le înregistrează seismografele timpului nostru, n'au avut niciodată o mai reală valoare, decât judecate și raportate numai la **vitalismul, ineditul** și **elanul** care le creiază. In funcția lor finalistă, n'au posedat niciodată mai deplin conștiința dramatică a spiritului autohton, decât în momentul în care acest spirit le-a dat libertatea de-a se realiza, singulare sau nu. Deaceea, poate, aceste verosimile forme de cultură românească ne apar sub aspecte destul de interesante: deoparte în linie logică, naturală — acelea pătrunse de elanul și sensul românesc; de altă parte, crispate și ilogice — acelea crescute ca o vijelie, din buruienile și crinii unui misionarism particular. Deoparte activități pasive, de altă parte manifestații dinamice. Deoparte suntem martorii procesului moldo-valah, de altă parte asistăm la festivalul de gală al fenomenului ardeleano-bucovinean.

Problema totuși nu se oprește aici. Ea, nedelimitată de nici-un argument și de nici-un factor exterior, isbucnește tocmai acolo, unde, de necrezut, nimeni n'o așteaptă, mai mult chiar, acolo unde nimeni n'o **vroia** pe planul principial. Intrăm astfel cu axa problematicei de cultură, în cetatea eternelor tăceri, sau prea trist spus, în cetatea numeroaselor decapitări și înfrângeri.

Dece nu s'a căutat în Basarabia această formă ilogică și crispantă de cultură românească? Dece nu s'a explorat până la fund un suflet copleșitor, vast laborator de experiențe, metaforic și superb poem încins în temperaturi inalte? De ce nu s'a'ngenunchiat lângă inima ei, să i se simtă svarcolirea de om viu închis în raclă, să i se bănuiască măcar tenebrele unui puls ascuns și alterat?

E adevărat, Basarabia niciodată n'a putut satisface Istoria, niciodată n'a avut curajul să împieteze confortul românesc, prin clocotitoare manifeste sau epocale insurecții.

Dar, Basarabia a cunoscut revolta sângelui, a cunoscut busculada cu zeii și idolii de piatră, Basarabia s'a încins cu brâul fermecat din basm, intrând în legendă. Basarabia a privit în ea însăși ca'ntr'o fântână fără fund. Era o contemplație în interior, lângă stele și constelații **noui; o autosugestionare** pentru marea, dar riscanta experiență a izolării în sine.

Pentrucă, în ciuda oricărei încercări de anihilare din afară, cu Basarabia s'a petrecut un interesant proces de inhibiție și depășire. Intre extremele lor, însă, chiar când Rusia a încercat să sufoce și ultima respirație, Basarabia a pus chin, suferință, poezie, închinăciune.

Se petrece oare într'adevăr, un **fenomen basarabean?** O, nu, acest fenomen **se trăește intens,** cașicum fiecare din triștii ei visători ar păstra în inima lui carate nedefinite de aur, extaz și vitalism. Basarabia a intrat în ultima ei zodie. Ori va fura focul prometeic, și-atunci pentru cultura românească ea și-ar regăsi steaua polară; ori se va prăbuși închircită lângă propriile ei amintiri, și-atunci ea n'ar mai însemna decât o fâșie de pământ colorată pe atlase și'n cărțile de geografie.

Basarabia n'a spus nimic și peste tăcerile de eri vor crește trâmbițe de aur. Nu e o presimțire, ci o realitate încarnată în orgoliul fiecărui basarabean.

Există o Basarabie inedită, o Basarabie ca o pădure virgină. Ce-a însemnat Basarabia ante-belică, dacă nu — numai Hașdeu, Russo, Donici, Mateevici! Elanul ei biologic e anulat de veșnica neprecizie: când e moldavă și când e rusă? Iar cultural, numai prin filiație, Basarabia își oprește pentru o clipă gloria pe frunte, pentrucă toți aceștia nu și-au format cultura și nu și-au fixat preconceptele decât departe, chiar prea departe de ținuturile ei. Până la acest punct deci, Basarabia capătă doar o gratificație convențională, prin gentileța altora și atât.

Războiul o amenința cu o nouă imixtiune, cu o nouă inhibiție. Un ciudat conflict are loc. Două ortodoxii se întâlnesc lângă Prut și fără nici-o formalitate începe procesul tradițiilor. In dreapta, ortodoxismul moldo-valah, autoritar, în stânga, misticismul slav, iluminismul colectiv. A fost o greșeală că Basarabia a rămas izolată, după o serie de ani nefești, păstrându-se în aceeași contemplație interioară, acel misticism slav, oprind-o să treacă peste alte baricade? A fost un simplu examen sau o violentare a conștiinței sale, pentrucă dela început și-a dat seama că pentru mulți apare ca un strigoi?

Basarabia n'a recunoscut până în 1918 nici-o altă școală, nici-un alt itinerar. A rămas tradiționalistă. Impresionismul, simbolismul, modernismul au ratat înainte de-a fi cuprinse în vitalismul creator al poeților și scriitorilor ei. De-aici și imprudenta ei atitudine, falsa ei prezentare, identificarea ei stângace cu frumosul nou, cu frumosul pur.

Dar ultima generație (cea de douăzeci de ani) a tăiat drum vertical în existența basarabeană. O generație care chirurgical a invitat Basarabia la două existențe, la două contemplații, iar spiritual a desmorțit-o, a asvârlit-o în jocul ielelor din poem, critică, esseu și roman.

Basarabia creiază, Basarabia a intrat în legendă!

Semnul de mirare e prea mic. Acum cinci ani, ce pustie era Basarabia, ce goală, goală de ea însăși chiar. Și Al. Al. Leontescu, în esseul său întitulat „La porțile răsăritului", făcea marea greșeală să afirme că dacă Lucian Blaga și Liviu Rebreanu s'ar fi născut basarabeni, ar fi înăbușit orice altă putință de exprimare valahă ori regională. Autorul n'a intuit just devenirea unui talent în Basarabia, n'a judecat în tot complexul, forma unui act creator. Lucian Blaga și Liviu Rebreanu, născuți aici, neavând la îndemână idealismul psihologic greco-catolic, neposedând fluxul marilor statorniciri în spirit ardelean, s'ar fi coalizat în acelaș anonimat cu atâtea batalioane de basarabeni mici și inutili.

Atunci cum creiază Basarabia?

Iată generația care-și strigă zodia ca pe-o altă religie, care-și reneagă trecutul, care intrată în românism — copleșită de stemele lui regale — a luat condeiul în mână și a scris, a luat glod și l-a făcut lumină în torsuri și sculpturi, a luat vopsea și a zugrăvit pânza cu tot cerul și tot veacul prinse 'n vârful pensulei. Generația aceasta a săvârșit un sacrilegiu, dar peste sacrificiul idolilor de piatră a gândit și a creiat în slovă românească. Generația aceasta are douăzeci de ani. E crispantă, n'admite nici-o logică, e vitalistă, are elan, explorează o Basarabie inedită, contemplația interioară, dedublându-se într'o contemplație în România de peste veac.

Și tânăra lirică basarabeană posedă complexe mult mai adânci, chiar decât celelalte lirici: ardeleană și bucovineană. Nu e limitată între granițe fixe, dar se desfășoară pe planuri superioare, pe planuri de altă irealitate poetică. Intr'adevăr, aici, identitățile poemului capătă alte perspective și se fructifică în altă zonă de idei.

Mai curent decât în alt ținut, pentru Basarabia se pune problema examenului de conștiință: Capitala—Provincia și întrebarea: literatura ei este sau nu strict regională? Oricât am încerca să amânăm deslegarea acestor probleme, ele vor rămâne de actualitate. Pentrucă trebue să avem în vedere sinuozitățile spiritului creator basarabean, față de posibilitățile sale de recreație intelectuală. Basarabia n'are biblioteci, e vitregită de circulația cărților bune în librării chiar, nu cunoaște nici frământările pe care Capitala le simte în preajma fiecărui nou eveniment cultural. Provincia își înjumătățește astfel, fie prin alterare, fie prin nefuncționare, condițiile sale de creație. In aceste împrejurări, Basarabia pierde sensul imediat al lucrurilor și factorilor care i-ar fi putut ajuta. Și-atunci, nu-i rămâne decât să se reculeagă în ce are mai apropiat. Față de inaderența oficialității la entuziasmul constructivismului tineresc, față de lipsa de propagandă culturală, față de toate aceste prejudicii morale în deosebi — intelectualul basarabean se dărue întreg, literaturii rusești. Formația creativă a unui poet sau scriitor nu va avea de aceea nimic din onestitatea și curajul ei dela început. Poetul și scriitorul vor fi sau o copie sau un accesoriu al celeilalte literaturi, care se recomandă mai reverențioasă, mai elegantă.

A. S. Puschin, C. Balmont, Al. Blok și'n ultimul timp Esenin au închistat, au oprit în loc orice posibilitate de împrospătare românească. Dar nu numai că poezia rusă influențează parțial, prin lectură, (lucru ce n'ar fi chiar atât de condamnabil), dar ca o injecție tare ea pătrunde în nervul și sensibilitatea poetului, prin două anexe externe: **socialul de eri, socialul de azi.** De-aci și caracterul ciudat al tinerei lirice basarabene. Axa ei se cuprinde între aceste două proiecții. Există, astfel, o luptă ascunsă și dură, între fluxul rusesc și rațiunea românescului, prea puțini însă putând să revină la matcă.

Ceea ce e mai curios (în ciuda celor două deziderate, pe care noi le privim ca pe vestminte de gală doar), după război, lirica basarabeană nu înregistrează apariția unei poezii sociale.

Poemul basarabean e sensual. Nu un sensualism viril, ci mai mult un joc de sensibilității, un complex de alegorii prin simțuri, goale de conținut material, pline însă de idee și conștiință psihologică. Explicația nu poate fi decât aceea a impresionismului latent prin mediu. Stepa, singură, fără nici-o anexă, este cea mai liberă explicație. Vagul descoperit în fața orizonturilor nesfârșite, cerul oprit cu sfinții peste câmpurile albe, troica alunecată peste zăpezi muzicale, iată tot atâtea motive pentru o singură delimitare: axa poemului.

Tânăra lirică basarabeană dobândește caracterele expresionismului poetic, totuși. Pentrucă meșteșugarii condeiului nu se realizează prin impresii din afară, realitatea vitală sau externă nefiind la niciunul un motiv de inspirație. Există o realitate mult mai absorbantă și mai copleșitoare: aceea a eului, o realitate interioară. Toate acțiunile, toate lucrurile se depășesc pe ele și cuprinse în această coheziune personalistă, capătă o frumusețe inedită și pură. Așa, impresiunile devin expresii mistice.

Dacă am aminti generația mai veche a lui Zamfir Arbore, Axentie Frunză, talentatul nuvelist și romancier Leon Donici, Pan Halippa, Ion Buzdugan și'n ultimul timp E. Dvoicenco, în procesul lor de creație am desvălui un calcul regulat, aproape matematic, al acestor impresii din afară. Numai așa se explică, de ce realizările lor se înfățișează pe un plan paralel cu fenomenul românesc. Dar ne aflăm în fața generației care s'a lăsat invadată de fenomen și merge laolaltă, pe același drum.

Și e destul de interesant de studiat, în amănunțime, micul grup de poeți basarabeni. Pentru mulți vor fi nume noui, neștiute, dar în eficiența lor minoră se ascunde un miracol și un adevărat extaz basarabean. Ei nu trebuesc judecați decât în directă legătură cu mediul social, care i-a format, cu tradiția culturală, ipotetică desigur, care le-a desăvârșit oarecum dimensiunile inspirative, dar mai ales ei trebuesc închiși procedeului mistic — singura marea realitate de care se bucură extensiv Basarabia. Căci dacă **N. F. Costenco, Vasile Luțcan, Vladimir Cavarnali, Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica, George Meniuc,** izolați, sunt simple nume fără conținut și valoare, în complexul lor ideologic și spiritual ei reprezintă o elită a spiritualității basarabene și-o chezășie pentru ziua de mâine.

(Urmarea în n-rul viitor)

Sf. Ilie în legendele poporului

de GH. I. GEORGESCU

Rar sfânt care să se bucure la Români de atâta bogăție de legende, cum se bucură Sf. Ilie. Faptul e destul de explicabil, dacă se ține seama că Sf. Ilie e purtătorul fulgerului și al trăsnetului, cele două fenomene ale naturii cari impresionează în mod mai isbitor imaginația poporului. Așa dar e de așteptat ca fiecare regiune, fiecare colț de țară, să-și aibă legenda sa despre sfântul, care, după o credință, e „stăpânul cerului, ori, cum s'ar zice, gospodarul pe dinafară, după cum Sf. Petru este sfătuitor al lui Dumnezeu".

Ori cât de multe ar fi aceste legende, toate cad însă de acord asupra originii năprasnicului sfânt, care este de altfel și originea tuturor sfinților, și anume că a fost și el un pământean ca și noi. Dacă există totuși deosebiri între diferitele variante, din acest punct de vedere, ele privesc îndeletnicirile pământeanului Ilie. Astfel dintr'una aflăm că „dintru'ntâi Sântilii... era băietan tinerel" căruia „îi încerca (mijea) mustața" și care „s'a fost tocmit argat la Iuda Scaraoscheanu, mai marele dracilor". Dintr'alta că și el a fost „om ca toți oamenii, cu casă și gospodărie și însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea: „mâncarea de dimineață și însuratul de tânăr, nu strică" și nu numai atât, dar că „îi veni rândul să se ducă la oaste, să-și facă și el dreptul ca orișice creștin" și că „și-a lăsat nevasta și copilașul și s'a pornit departe-departe, pentru douăzeci de ani încheiați, cât ținea armata pe atunci". Il mai întâlnim într'o variantă „cumpărător de vite", în alta ocupându-se „cu negoațe... prin sate", în alta ca fiind „bun soldat și ochitor de frunte", din care cauză „Dumnezeu l-a luat pe lângă sine ca să ucidă cornorații, când nu se mai putea aciuea de ei" și, în fine, în alta ca fiind „chirigiu sau cărăuș" căruia „pe un drum i-a stricat diavolul căruța". Iată, deci, cam care crede poporul că a fost activitatea lui Ilie pe pământ.

Cum își sfârși, însă, el viața aceasta pământească și cum deveni sfânt, urcându-se la cer? Din acest punct de vedere, iarăși aproape toate legendele sunt de acord: el a căzut victimă înșelăciunii diavolului și a săvârșit cel mai mare păcat omenesc, ucigându-și, după cele mai multe dintre variante, pe tatăl și pe mama sa, după altele, nevasta și copilul, iar după altele mai rare, pe o soră a sa. Oricari ar fi crimele pe cari le-a săvârșit, din toate variantele reiese însă că el a fost ucigaș fără voe și că aceasta i-a fost ursit de soartă. Este aceeaș voință neclintită a destinului care îl urmărește în mitologie pe Oedip, făcându-l să-și ucidă tatăl, fără să știe, sau pe Perseu, făcându-l să-l ucidă pe tatăl mamei lui, așa cum prezisese oracolul.

Cu aceasta ia sfârșit viața pe pământ a lui Ilie, căci după săvârșirea acestei crime, „și-a luat lumea în cap și s'a pornit încotro i-au arătat luminile ochilor", „mâhnit și ucis de scârbă" și „întrebând pretutindeni, pe cei bătrâni, pe preoți și pe călugări, dacă nu cumva știu vreun chip ca să-și ispășească păcatul".

In această peregrinare, întâlni fel de fel de sfătuitori și primi fel de fel de sfaturi. Astfel, după o variantă, un călugăr îl învață: „Să cauți, fiule, o cioa„tă de păr uscat și punând-o în pământ, „să cauți veșnic apă și s'o uzi până ce „cioata va înverzi, va da muguri și mu„gurii se vor preface în ramuri și „crângi, crângile vor înflori și florile „vor lega, până ce va face pere și pere„le se vor coace". După o altă variantă el „s'a dus, s'a spovedit la un popă, la „doi, la trei, la 40 de popi, și n'a găsit „la niciunul să-i dea păcate să fie mân„tuit. Tocmai la al patruzecelea, când „s'a spovedit, i-a spus că nu poate să-și „mântue păcatele decât să care lemne „verzi și uscate din pădure, să care, — „într'o vale care va fi mai adâncă, până „când o umple valea, 9 ani, să puie să „se dea foc lemnelor și, când o fi focul „mai aprins, să saie acolo", ceeace a și făcut. Dar, „îndată ce a sărit în foc, „Dumnezeu, văzând că e drept și vrea „să-și piardă viața în orice caz, l-a a„jutat de a sburat la cer" și astfel, deci, a devenit sfânt. Dar nu numai prin aceste mijloace, el și-a ispășit marele păcat. Dintr'una din variante, aflăm că Ilie a vrut să-și curme viața și pentru aceasta „a poruncit vizitiului să puie „caii la căruță, să se ducă, să se suie „pe munte și să dea drumul căruții, să „se prăpădească și el și caii" dar, „Dumnezeu văzând aceasta, a trimis un „nor alb ca zăpada, l-a amestecat (și) „l-a suit la cer".

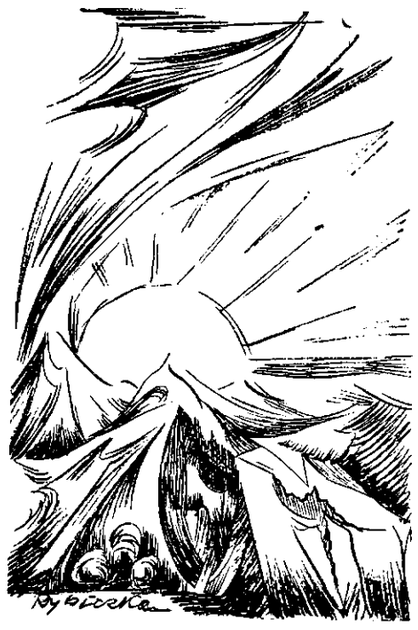

Prin urmare, de acum pământeanul nostru a devenit Sf. Ilie. Cari îi sunt însă atribuțiunile lui în cer, după credințele poporului? Toate variantele ne dau același răspuns și anume că Sf. Ilie urmărește pe toate căile distrugerea dușmanului său, diavolul, care, când el era pe **pământ, l-a mințit că** nevasta îl înșela cu tatăl-său, ațațându-l astfel la uciderea acestuia. Mijloacele de răsbunare ale sfântului, deși sunt aceleași, imaginația poporului le-a îmbrăcat însă în imagini, cari diferă dela variantă la variantă. „Dumnezeu i-a dat a„tunci tunetul, să tune și să trăsnească „după diavol", zice una dintre ele. „Dumnezeu i-a dat un biciu și i-a zis: „Cu ăsta să săgeți și tu pe diavol!" zice alta; sau „i-a dat în mâna lui norii „ca drum și i-a dat un car de foc cu „doi cai și cu biciu cu care s'alerge „după diavol, să-l prăpădească și să-l „trăsnească" sau „i-a dat lui Ilie pușca, „ca să împuște pe diavoli... pe rudă, pe „sămânță".

Răzbunarea sfântului fu însă prea cruntă. Deaceea, Dumnezeu îi mai luă sfântului din putere, „temându-se să „nu prăpădească și lumea pe lângă dia„vol". I-a luat o mână și-un picior, lăsându-l ciung și șchiop și „deaceea nu „poate umbla singur, și când voește să „pornească goană după draci, se urcă în carul său", ne spune o variantă.

„Când a trăsnit Sf. Ilie odată, s'a cu„tremurat și Domnul Hristos în maică„sa și atunci Domnul Hristos l-a blăs„tămat să i se usuce mâna cea dreaptă „și să nu mai săgereze decât cu cea „stângă", ne spune o alta; sau că atunci când el a trăsnit odată „s'a cutre„murat pământul, toate vitele s'au stâr„pit și pe Maica Domnului a lovit-o un „dor de cap", din care cauză ea l-a blestemat „să i se usuce trei **dește** dela „mâna dreaptă".

Iată deci sub atâtea aspecte, cum e conturată în imaginația poporului figura sfântului dela 20 Iulie al fiecărui an.

Moartea marelui Basarab

(Urmare din pag. 4-a)

„Tebe Boga hvalim...."

Iar când afară, oastea începu a suna din tobe, din trâmbițe și din surle, scoțând chiote de bucurie, ghicește văduva Doamnă, că El s'a arătat norodului cu omoforul pe cap, cu buzduganul în mână, cu fruntea unsă cu Sfântul Mir.

Inchise ochii.

In iatacul cu obloanele lăsate, îngălbenita Doamnă nu mai poate auzi nici paice nici trâmbițe nici chiote.

Își astupă urechile cu palmele desfăcute, legănându-și capul cu vaete prelungi.

Se cobora lină, pe nesimțite, peste plaiuri, noaptea cu lună. Se întindea peste târgul amuțit, peste palatul cernit, peste turla bisericii, îmbălsămată de mireasma de flori, împodobită de nesfârșite stele și răcorită de aerul de munte ce se lăsa ca o oftare lină, de sus, de pe Carpați.

S'a ridicat și luna. Se arată deasupra piscurilor spre răsărit, înălțându-se pe boltă. Luminà ca ziua, apa argintie și munții și văile și toată țara care dormea.

In palatul domnesc, nimic nu se mișca, și nici un semn de viață trează nu tremura în el. Doamna părea de piatră, chircită cum sta acolo, pe divan, cu obrazul ofilit, lipit de palme.

Cu toată durerea, palatul plutea în tăcere și în liniște. Doar la porțile de afară, străjerii mai strigau lozinca lor de „**Salba**" și răspunsul de „**Crai**", când tobele sunau la un rând.

OLGA GRECEANU

FOCŞANII IN NEGRU PE ALB

de TEODOR SCARLAT

Un şuer scurt, o smucitură uşoară şi locomotiva poposeşte, obosită parcă de atâta alergătură, într'o gară cu peronul aglomerat de oameni grăbiţi, printre care se agită, ca un semnal de alarmă, chipiul roş, al impiegatului de mişcare. Prin ferestrele deschise ale vagonului

Regele Carol I vizitând pentru ultima dată Focşanii, (1912).

năvăleşte în compartiment o adiere caldă şi nu ştiu ce îndepărtată mireasmă de brazdă dogorită.

Cobor.

Nimic deosebit, nimic nou. Doar profilul îndepărtat al munţilor Vrancei, desenat limpede pe orizontul siniliu.

Străbat indiferent sala de aşteptare, în ciuda cerberului de la uşă, absent o clipă şi ies în spatele gării. Aici, câteva trăsuri dărăpănate cu vizitii plictisiţi şi gloabe rebegite.

— Liber, vă rog...

— Mulţumesc!

Prefer să merg pe jos. Prea mă îmbie la meditaţie, ori poate la reverie, întinsul umbrit al bulevardului.

E ora prânzului.

O fabrică, bănuită undeva, la marginea târgului, îşi trimete cu glas răguşit lucrătorii la masă. Incolo, tăcere. O tăcere nostalgică, deprimantă.

In răstimpuri, câte o birjă, în ritmul plin al trapului, se întoarce goală, de la gară spre centru, ori ducând, între perinele jigărite, spre cine ştie ce negustoreşti afaceri, câte un domn pântecos, cu chelie şi cu baston.

După aproape cinci ore de şedere pe banca vagonului de a treia, lângă un ţăran simpatic şi potolit, care îmi vorbeşte de greutăţile propriei sale vieţi cu resemnarea insului obişnuit să primească şi binele şi răul cu acelaş calm, plimbarea aceasta de unul singur, pe străzile liniştite, îmi face bine. O aripă catifelată de vânt subţire, mângâie vârfurile arborilor printre care rândunelele desfac evantaie de alb şi negru. Şi sus, soarele fierbinte, de sfârşit de Cireşar.

Iată-mă ajuns în grădina publică, prin care tânărul poet focşănean, Alexandru Călinescu, mort în toamna trecută în sanatoriul din Sinaia, îşi cânta nostalgiile, ori poate o dragoste serafică. In minte îmi vine un vers dintr'o poezie a lui:

„Te caut în grădina cu băncile pe gând"...

Intr'adevăr, băncile visează răsleţe, sub arborii bătrâni, iar cele câteva cărucioare mânate grijuliu de servante gureşe, ori cei câţiva pensionari meditând răsleţi în colţuri umbroase, par a complecta mai degrabă un decor oarecare, decât a da viaţă acestui colţ de linişte şi răcoare.

Din poarta care dă în spre oraş privesc decorul însorit al pieţei: la dreapta odihneşte masiv şi gânditor localul primăriei, cu ferestrele larg deschise spre piaţa Munteniei, străjuită, în fund de frumoasa clădire a teatrului comunal „Maior Pastia"... Şi, peste oraşul adormit parcă, într'o ciudată legendă, apele încremenite ale cerului valaho-moldav...

PE URMELE TRECUTULUI

Birja care mă poartă prin oraş, acum când soarele se îneacă la orizontul muntos într'o mare de purpură, cu reflexe metalice de mov şi irizări violete, seamănă mai mult cu o caleaşcă gonind spre străvechi şi boereşti aşezăminte. Impresia aceasta începe să mă obsedeze, mai ales că birjarul care îmi serveşte şi drept ghid, îmi arată, la fiecare încrucişare de străzi, câte o mărturie vie a rolului pe care acest orăşel l-a jucat în istoria ţării noastre.

— Astea's casele Dăscăleştilor! — şi birjarul arată cu codiriştea biciului, o casă părăginită, în mijlocul unei grădini în care arborii par nişte vechi străjeri, aşa cum stau, indiferenţi, sub ploaia caldă a razelor de soare.

— Casele Dăscăleştilor? — întreb cu o prefăcută curiozitate.

— Da. Aici în casele astea, acum o sută şi mai bine de ani, a fost nunta domnitorului Bibescu, cu Marita Ghica. I-a cununat, se zice, Mihail Sturza. Tot oraşul ştie. Şi Domnul Cuza a găzduit aici, când a venit pentru întâia oară în Focşani, după ce a fost ales Domn.

— Acum mergem în centru, bădie — spun birjarului.

— Mergem, coconaşule!

Trăsura coteşte brusc pe o stradă cu cofetărie şi birt popular, **„Unirea"**. Mai încolo o dugheană pe a cărei firmă citesc: **„Unirea"**. O tăbliţă indică numele unei străzi: **„strada Unirii"**.

—Ce şcoală este asta?

— Liceul „Unirea".

Suntem doar în oraşul Unirii...

...ŞI O INCURSIE NOCTURNA IN PREZENT

In „centru", o circulaţie alandala. Trăsurile roiesc în toate părţile, (cu, sau fără pasageri), printre grupurile compacte ale orăşenilor ieşiţi la „promenadă".

Soarele a scăpătat de mult, peste munţi şi înserarea se cerne grăbită printre luminile oraşului trezit la viaţă.

Departe de larma târgului, o frântură de lună nouă străluceşte ca o lamă de iatagan în miniatură.

Judecând după forfota care aduce, la această oră de început de noapte, cu aceea de pe bulevardele bucureştene, înclin să cred că oraşul nu este lipsit de o viaţă de noapte proprie, mai ales că prin vitrinele în care sclipesc, lângă becuri şi serpentine colorate, licorile de Odobeşti, disting mese aglomerate şi răzbate până afară, în stradă, muzica de jazz. Focşenenii nu se dau bătuţi, când e vorba de chefuri — îmi zic. Şi în minte îmi vine mult cunoscuta poveste a rămăşagului dintre un muntean şi un moldovean pe această chestiune. Imi rămâne numai o confirmare „pe teren". Pentru asta însă trebuie să-mi găsesc mai întâi cei câţiva prieteni pe care-i am aici. Cu regretul de-a nu putea detaşa la o asemenea experienţă pe poetul Virgil Huzum, căsătorit şi prea bine cotat în societatea târgului pentru a-i cere să-mi prezinte viaţa de noapte a oraşului, cu exuberanţele şi uneori cu degradările ei, îmi îndrept gândul spre alţi prieteni cu mai puţine obligaţii sociale: tânărul poet Pavel Nedelcu, ziaristul Adrian Baltag şi Focşeneanu, sunt aici număr de atracţie. Toată elita oraşului s'a perindat pe-aici, în aceste patru seri. I-am distrat pe toţi. Deaceia este localul plin. Sânt simpatic, ce vrei! Mi-am cam şifonat eu personalitatea, dar ce să fac. Am fost şi pe la Virgil Huzum. Ei, am băut acolo un vin nemaipomenit, mă! Malaga, Malaga veritabil!

Mai târziu am aflat cum s'a înfruptat poetul din vinul „Malaga" al lui Virgil Huzum. Simplu dealtfel: Virgil Huzum este proprietarul celei mai mari farmacii din Focşani. In vizită la el, poetul moţ a mirosit, a distins, cu alte cuvinte, dintre sticlele cu reactivi şi flacoanele cu doctorii, sticla cu vin de Malaga medicinal şi nu s'a lăsat până nu i-a suflat în fund.

„BIRUIT-AU GANDUL"

In tovărăşia tinerilor mei prieteni focşeneni, am descins în dimineaţa următoare la „Ocol", un fel de piaţă săptămânală de desfacere a produselor agricole şi de vânzare de vite, situată în partea de Nord a oraşului.

Din spatele hanului unde ţăranii putneni vin în această zi de târg să-şi pecetluiască vânzările ori cumpărările cu un pahar de vin, privesc profilurile apropiate şi clare ale munţilor Vrancei, înecaţi într'o penumbră de violet ceţos. Peste drum de han, la o aruncătură de băţ, mlădie grânele în plin rod.

Intru nimic deosebiţi de fraţii lor munteni, ţăranii din Putna au totuşi o particularitate: sunt mai calmi. Cu mişcări încete, măsurate, salută respectuos şi, după ce îşi aranjează treburile, la mesele desechilibrate ale hanului cu hangiţă frumoasă şi vinuri bune, se retrag cu aceleaşi mişcări tacticoase şi sigure. S'ar părea, deşi sunt la o palmă numai, de bariera ce despărţea odinioară două ţări surori, că mă aflu pe alte meleaguri.

Răzimat de oblonul deschis al hanului, un moşneag desprins parcă din cronici visează cu ochii pierduţi în zarea imprecisă a dimineţii.

— Te gândeşti, unchiaşule, ai?

— Apoi şi-am să fac?

— Uite să bei, cu noi, un pahar cu vin.

— Mulţam, da' parcă tot mai bine-i aşa. Gându' birue şi paharu' şi nevoile.

— Vorbeşti ca un staroste, bădie! — îl aţâţă unul din însoţitorii mei.

— Miron Costin întreg! — îl categoriseşte altul.

Unchiaşul însă surâde fără intenţii şi-şi continuă extazul, în timp ce poetul Pavel Nedelcu umple voios paharele. Numai gândul sboară înapoi, în trecutul îndepărtat al istoriei, când răzimat poate de un stâlp bătrân, al casei, starostele de Putna, Miron Costin, formula celebrele cuvinte: **„biruit-au gândul"**, ascultând strigătul prelung al străjerilor de la hotar: „Te văăăăd!... Te văăăăd!" şi răspunsul, mai stins, al strajei din **Ţara Românească...**

CONSTATĂRI FINALE

In modestia ei patriarhală, pe care n'o sdruncină astăzi nici un eveniment de seamă, **Cetatea Unirii** pare izolată într'o lume de amintiri. Când vii, mânat de dorinţa de-a o cunoaşte, nimic nu te împiedică s'o confunzi cu un orăşel oarecare. Viaţa se deapănă aici lent şi monoton. Colorile istorice se estompează în masa densă a citadinului. Lipsit de un ritm propriu de viaţă, oraşul Focşani nu oferă inedituri şi nu vrăjeşte prin nuanţe. Trebue să-i cauţi în trecut, dinamismul, pentru a ţi-l face accesibil. Iată pentru ce, atunci când de la o fereastră de vagon îi trimiţi, la plecare, salutul de adio, ai impresia că nu i-ai cunoscut adevărata poezie. Şi pe bună dreptate; căci dacă e adevărat că pentru a te confunda sufleteşte cu un mediu de viaţă, îţi trebue **o înţelegere** necomandată, instinctivă, a acelui mediu, apoi nu este mai puţin just, că pentru a înţelege farmecul unei **atmosfere**, trebue s'o trăeşti în totul. Consolat astfel îţi aprinzi liniştit ţigara, cu privirea pierdută spre oraşul care se şterge, departe, în urmă.

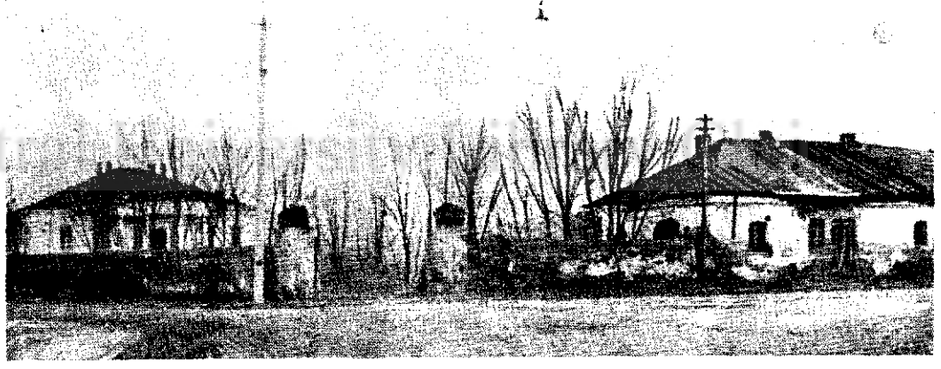

Casa Dăscăleştilor

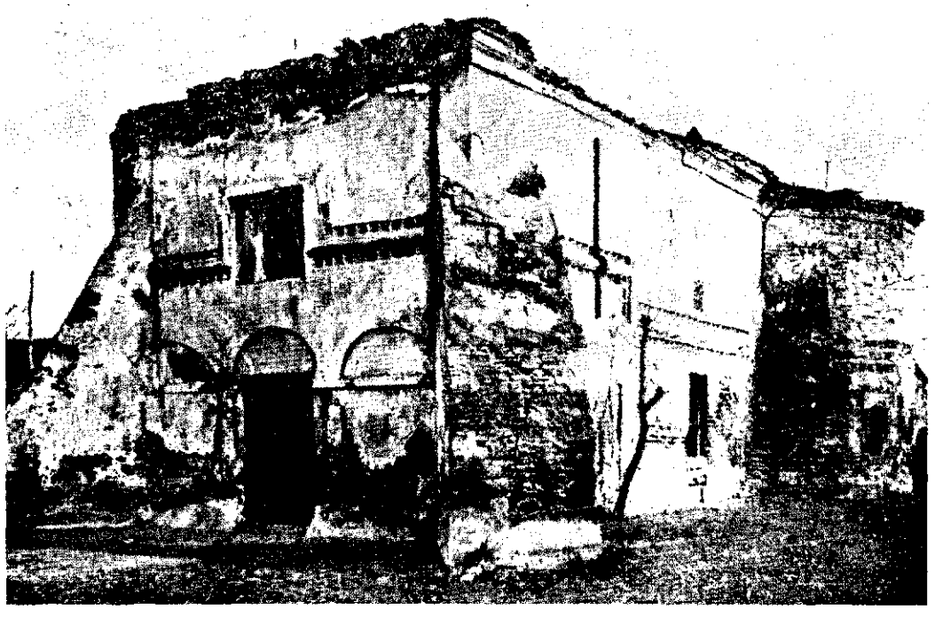

Biserica „Sf. Nicolae cel Nou", în ruină.

GALAŢI-BOLGRAD

Soarele dimineţii de primăvară aşterne cunună de aur pe zidurile gării, pe şinele de fier şi pe toată lumea care forfotă pe peron.

Un piuit sonor şi locomotiva — burduf de jar de cărbuni, pufăie de câteva ori suluri groase de fum şi huruind după ea vagoanele legate unul de altul — cu ciocuri groase de fier, o porneşte la drum, în ţăcăneala: ta-ca, ta-ca! ta-ca, ta-ca! ta-ca, ta-ca!... greoiu şi în silă. Brâie de şine de fier, stâlpi de telegraf, grupuri de colibe mărunte — aşezate în poalele dealului Galaţilor — fug pe dinaintea ei, se dau în lături şi o iau la sănătoasa înapoi, în ochii noştri — ai călătorilor. De pe apa Dunării, strânsă-clenciu, între ziduri înalte betonate, îşi înalţă gâturile pe deasupra, hornurile vapoarelor, cari încarcă cherestea de pe rampa portului; se pare că privesc la tren cum tăcăe pe şine şi cum svârlă funingine de pipă, înecând zarea. Nouă, la ferestrele vagoanelor, ne sboară ochii spre ele, cu dorul încălzit turtă, spre depărtări necunoscute.

In urmă, Galaţii îşi adună casele grămadă, pe piept de deal şi ne urmăreşte înainte. Face impresia unei târle de oi într'un ţarc de stână.

Cum eşim din vălmăşagul de vagoane şi din cheiul portului podit cu şir lung de stive, terenul se deschide deodată, ca în palmă şi numai hăt departe în zare îşi ridică sprinceana până în grinda bolţii albastre. Din dreapta se chiorăsc la noi sub streaşina cerului, ţuguiurile dealurilor din Dobrogea. Intre noi şi acestea, un smoc verde de ostrov, îşi desfăşoară scuticile de păpuriş şi sălcii, petece de horbotă, vopsite verde, cu ochiuri de apă între ele, ce sclipesc în luminişul soarelui — fluturaşi de paente.

Dunărea, tăinuită de după acest ostrov, goneşte, şarpe întins la drum cât şi trenul, ca să-i iasă înainte de după un cotlon de suhat de trestie şi, albastră-vânătă de mânie, să-i arunce un crac de apă — Prutul, — iar peste ei, dincolo, un curgan mare de mal de clisă, capcană de-a-curmezişul, să-l prindă şi să-l oprească. Dar, iată, pod de fier, pe stâlpi de beton, gâtue Prutul şi locomotiva bufnind de râs în pofida Dunării, şueră învingătoare.

Pe pichetul de grăniceri, care face paza podului flutură în seninul zării tricolorul românesc, iar de pe malul de dincolo, ne salută, cu crucea bătută pe turlă, biserica din comuna Giurgiuleşti. Tot satul se bolovăneşte risipit pe muchie, printre răzoare şi ogrăzi de pomi. O perdea de salcâmi stă de strajă pe locul unde Dunărea primeşte în vatra gârlei ei cotul de apă al Prutului.

O cordea lungă de şlepuri face nod trainic de legătură între aceste două limanuri, cari au stat atâta vreme despărţite. Când trecem pe pământul Basarabiei Basarabilor, o pupăză, care ciugulea un glod de iarbă, trezită de zgomotul maşinii, sburleşte spre noi creasta şi o ia din loc în sbor întins peste deal.

Dunărea, de necaz, că n'a putut zăgăzui trenul, a stropşit baltă tot pământul până aproape de drumul de fier. E tulbure bragă. Pe ostroavele împăşunate bogat, răsleţite pe puhoiul de apă revărsat, turme de bârsane şi cirezi de mioriţe pasc liniştit. Unele, tolănite pe salteaua moale a rogozului, rumegă şi clipocesc din gene, leneş şi nesinchisit. Câte un zuluf ciobănesc doar, hâmăie cu gura deschisă mare spre tren, să arate că-i de veghe şi nu doarme.

De aci încolo, Dunărea de bună seamă, văzând că nu poate birui, îşi mai domoleşte vultoarea şi aşa potolită îşi deşiră bobinul de apă alături de locomotivă, însoţindu-ne neîntrerupt. Un stol de bâtlani se înalţă speriat nagâţă în aer, dintr'un bârlog stufărit şi se lasă apoi ceva mai departe pe tivul apei. Intr'un smârc de lăcăriş, trei berze, în trei picioare, stau cu ciocurile clanţă spre musteala mâlului.

Un şuerat lung... Ne apropiem de Reni. Apar mai întâi cazărmile marinarilor cu alei de pomi înfrunziţi, care-şi mişcă cununile în bătaia vântului şi brazde de flori cu grădele de olane şi cărămizi văruite. Iată şi gara: un bloc alb de zid cu un etaj. Din ochiurile ferestrelor lungueţe pâlpâie fire de raze de argint. Pe peron puţină lume, ca în toate staţiile de pe linia Galaţi—Bolgrad, câţiva târgoveţi din localitate veniţi cu afaceri, 3—4 călători cari coboară din tren, 1—2 cari se suie, încolo numai personalul C. F. de serviciu. Aici stăm cam zece minute, tocmai atât cât putem să ne procurăm câte ceva pentru drum, din restaurantul gării, gol şi pustiu şi el, în care se aude doar bâzâitul câtorva muşte cari dau târcol galantarului închis de sticlă, cu gustări de cocă, carne şi peşte.

Un impiegat face un semn cu un disc spre maşinist. Un fluerat ascuţit şi trenul se pune din nou în mişcare. Cu el odată se'ntinde ruletă de oţel înainte şi Dunărea.

Noi, cei dela ferestrele vagoanelor, în sinea noastră cântăm: Melc-melc, codobelc, scoate coarne boereşti şi te du la Dunăre şi bea apă tulbure şi te suie pe buştean şi mănâncă leuştean. Trenul, în mersul lui, cu cocoaşea hornului locomotivei ieşită în afară, pare un melc care-şi târâe casa pe lângă firul apei.

DRAGOMIR PETRESCU

Spirit vioi şi vorbăreţ, vizitiul profită de lipsa mea de informaţie, de tăcerea mea, mai corect, pentru ca să-mi povestească, în pasul liniştit al cailor, tot istoricul înflorit de fantasia lui, al acestor case pe lângă care aş fi trecut, desigur, indiferent.

Suntem în epoca acelui isteţ vrâncean Moş Ioan Roată, despre care ghidul

Un fragment din grădina publică

meu improvizat nu prea ştie mare lucru.

— Ehei, dom'le — îmi spune el. Au fost oameni de vază în oraşul ăsta, pe vremuri. Multe s'au mai petrecut pe-aici, dar cine le mai ţine minte! Uite, vedeţi casa asta?

— O văd.

— Ei uite, înainte de Unire, la vreo câţiva paşi în spatele ei începea ţara Moldovei. Ii spune casa Calistrat.

Cele spuse de birjar îmi erau în parte cunoscute dintr'o monografie a oraşului Focşani, citită cu mulţi ani în urmă. Reîmprospătându-mi o lectură care mă pasionase cândva, ca tot ce este în legătură cu trecutul nostru, îmi reamintii de un alt aşezământ focşănean pe care aş fi vrut să-l văd: casa Apostoleanu. După câteva minute de trap eram în faţa frumoasei locuinţe a familiei Apostoleanu, locuinţă în care s'a semnat, la 8 Decembrie 1917, armistiţiul între delegaţii armatei noastre şi aceia ai armatelor centrale.

Impozantă ca arhitectură, casa Apostoleanu, chiar dacă n'ai şti că a adăpostit într'un timp nu tocmai îndepărtat, multe vizite regeşti, te întâmpină cu un aer de distinsă sobrietate. Cele două felinare dela intrarea principală, linia simplă dar elegantă, a marchizei, ferestrele mari, cum şi uşile stilizate ale intrării, înfăţişează un tot armonic, odihnitor...

funcţionar la primărie şi amic al tuturor poeţilor tineri întârziaţi în crâşmele urbei sale. Le-am dat de urmă întâmplător, într'o tutungerie în care intrasem să-mi cumpăr ţigări: ziaristul Adrian Baltag, retras într'un colţ îşi transcria la maşină corespondenţa pentru **„Universul"**... Şi după vreun sfert de oră, iată-mă, în tovărăşia lui, în cel mai select local de noapte din Focşani, la **„Polatos"**, unde îşi făceau obişnuita cură de şprituri ceilalţi amici. De data aceasta însă, se rătăcise printre ei, nu ştiu prin ce minune şi Silviu Lazăr, poet din ţara moţilor, redactor al revistei **„Muguri literari"** şi straşnic cunoscător în ale vinurilor taine. Buna dispoziţie a poetului „dionisiac" şi moţ, prevestea o seară nu lipsită de surprize, mai ales că în locul tradiţionalei cravate, Silviu Lazăr arborase o veritabilă salată pe care o purta cu o prestanţă deosebită. Hotărît să înfrunt privirile aţintite spre masa noastră, numai de dragul pitorescului oarecum grotesc, pe care i-l împrumuta Silviu Lazăr, încercai să mă simt bine.

— Nu te teme dragă, oamenii ăştia ne datorează mult. In special mie, — mă încurajează poetul moţ.

— Ţie? Cum?

— Păi să vezi. De vreo patru nopţi

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908-938